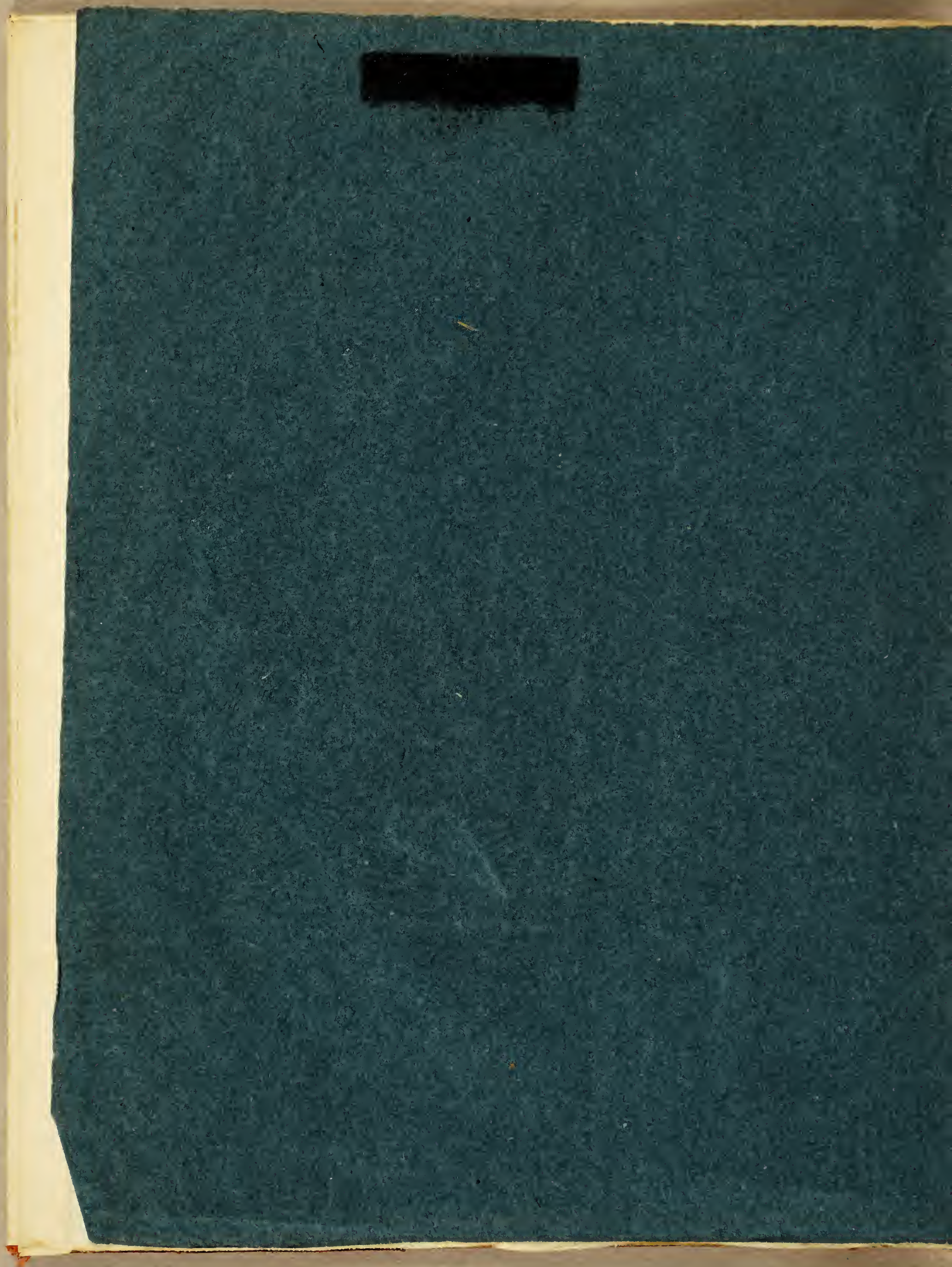
AMSTERDAMS DAM-PRAETJE, van wat outs,
en wat nieuws, en wat vreemts.
Amsterdam 1649, in-8º pequeno, fronti-
spício e 19 folhas. Bro. Cr$:3.000,oo
J.C.Rodrigues, 162.
Sabin, 1351. Asher, 263.
Trad.do título:"A conversa das ruas de
Amsterdam, ou um pouco de cousas velhas,
outras novas, e outras estranhas."

[redacted]

Amsterdams

Dam-Praetje,

Van

Wat Outs en wat Nieuws

En

Wat vreemts.

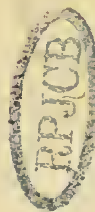

TOT AMSTERDAM,

By *Ian van Soest*, Boeckverkooper op de Kalver-Dijck, ANNO 1649.

Kort begryp van dit TRACTAETJE.

IN dese samen sprekinge wert eerst verhaelt het nieus uyt den Haghe, daer na wat middel *Portugal* meer sal gebruycken, tot bevrydinge van haer Zee-Kusten, tegen de Capers van dese Landen: daer na wert de voorslach ontraden, van met *Castilien* aen te spannen, om *Brasil* en *Angola* weerom te krijgen, alst met de Capers niet gelucken wil, en de vrage beantwoort, hoe Portugal haer als dan sal konnen mainteneren. Voorts wert de Vrede met haer aengeraden, en de Bewinthebbers vande West-Jndische Compagnie beschuldicht, dat sy die niet en soecken maer Portugal wel, en waerom, en met eene vertoont dat *Portugal*, *Angola* wel heeft ingenomen, en dat niet wederom kan geven, oock dat wy daer geen gebreck by hebben sullen, ende int passant mede, dat het Parlement van Engelant, en niet de militie haer Koninck vermoort hebben. Daer na wert pertinent aengewesen, hoe schadelijck het is voor't gemeen, en de particuliere van dese Landen, dat de Vrede met *Portugal* niet wert afgesloten, ende voort lest, dat de West-Indische Compagnie met recht, by een *Misval* of *ontijdich geboorte*, en een *wanschapen* of *Monster* wel mach geleken werden, en om wat redenen.

Amsterdams
DAM-PRAETJE.
Van
Wat Outs en wat Nieuws.

Seigneur van Beeck.

GOeden Morgen Comfrater.

seigneur Ray.

Ick danck u Comfrater/en wensch u van gelijcke.

sr. van Beeck.

Isser niet nieuws Comfrater dese morgen geweest?

Sr. Ray. Comfrater ick heb daer vreemde dingen ghehoort/ van eenen die uyt den Haeg komt.

Sr. van Beeck. Wel wat toch?

Sr. Ray. Hy vertelde my dat de Predicanten van den Haeg niet alleen seer heftigh zijn uytgevallen in haer Gebeden / tegen het Parlement van England, over het ombrenghen des Conings / maer dat sy oock desselfs doodt aen zijnen Soon en Erfgenaem Carolus hebben gaen beklaghen/ en dat noch tegen 't Advijs van den Kercken-Raed aldaer / voor en aleer de Heeren Staten van Hollandt / desselfs Reken-Kamer: en 't Hoff van Justitie dat hadden ghedaen/ ja dat die daer soo moy mee zijn/datse haer aenspraeck dien aengaende/by de Heer Lotius gedaen en gestelt/laten drucken hebben.

Sr. van Beeck. Sy mochten dat wel ghelaten hebben Comfrater: die hevigheyt en voorbarigheyd is te groot. En 'teerste dat ick by haer kom sal ick haer daer over begroeten.

Sr. Ray. Comfrater dat is onnoodigh : de Heeren Staten van Holland hebben u dat werck al afgenomen.

sr. van Beeck. Wat seghje Comfrater?

sr. Ray. Ja die hebben haer wacker daer op deurghestreken en verboden op de Stoel sulcx meer te doen/en oock daer op 'theele Land deur ordre ghestelt aen alle Predicanten op pene van Cassatie / datse haer met de Politie voortaen niet en sullen hebben te moeyen. En om de waerheyd te seggen / dat was noodigh/wat hebben wy de saecke van Engheland soo hoogh op te nemen? en onse Gemeenten daer over op te hitsen? daer is factie alreede genoeg dien aen-

gaende hier in't Land/ja meer als te veel/ en gelijck u.l. weet Comfrater / wy moeten met Engeland in vrede leven/sy maken hoe sy't maken.

Sr. van Beeck. Dat's waer Comfrater ick versta dat oock soo: maer hebje yet meer verstaen?

Sr. Ray. Ja ick Comfrater/maer ick weet niet of ick u dat derf seggen.

Sr. van Beeck. Wel hoe Comfrater / wat's dat ghesegd? sult ghy Brood voor Vrienden sparen? V.L. weet dat/ als ick wat heb / u.l. dat liberalijck mede deel/segme wat hebje meer gehoort?

Sr. Ray. In confidentie sal ick u.l. seggen/ dat dat liebe Juffertje/dat eerloose prijtje de Vrou van de Heer President Wijngaerden al weer inde weer geweest is.

Sr. van Beeck. Wat Duyvel/ God vergeeft my dat ick soo spreeck / heeft sy't al weer gedaen?

Sr. Ray. Dat kanje wel dencken: Den Exter en kan haer hippelen niet laten.

Sr. van Beeck. Dat verbruyde Vercken! daerse nochtans soo wel gheleert en gewaerschout is/ en soo groote beloften gedaen heeft van beterschap; maer ick sie daer is geen beterschap in/de Duyvel heeftse by de keel/ maer Comfrater hoe verstaet het Hoff dat? en de Staten van Holland?

Sr. Ray. Dat kanje wel dencken: want deselve zijn daer mede op 'thoogste ghescandaliseert/ en 'theefter binnens Kamers wel dapper gheroockt / en wat brand daer voorts uyt volgen wil sal den tijd leeren. Altijd ick versta van die Vriendt / dat de Heer Fiscael Moens belast is / scherp hem op haer en haer Mans Actie sich te informeeren/en ick vertrou/ alsoo hy een seer eerlijck man is / dat hy dat oock doen sal / en dat daer op sulcke Proceduren in handen sullen genomen werden/als/tot uytwisschinghe van alsulcke schantvlecken/daer 't Hoff mede beklad is/noodich en dienstigh bevonden sullen werden.

Sr. van Beeck. Maer Comfrater wat heeftse toch al weer bedreven?

Sr. Ray. Comfrater. Die vriendt vertelde my soo veel / dat mijn Hoof daer noch van omloopt/ en las my/ ick weet niet hoe veel Pasquillen veur/ di daer ghestroyt waren/soo van haer / van haer Seun / als van haren Man d President dat ick daer noch van walg: al slaende op haer Duyvelsche Gieric heyt/Meynedicheyt/Ontrouw/ Valscheyt/ Morserije met de saecken / vand Processen / met Beroovinge of Plondering derselver van de voornaemste stuc ken van dien / deselve aen partijen te Communiceren verkoopinghe va 't Recht/ en andere Practijcken tot vermorsinge vande Gherechticheydt Ju stitie en Expeditie van dien: Foey ick schame my doodt daer over / en be klaghe alle d'andere Heeren / datse hoewel t'onrecht oock daer mede bevleck werden.

Sr. van Beeck

Sr. van Beeck. Seker de Heeren Staten van Holland / soo die nu daer in geen ordre stellen/en exempel statueren/adieu met de Justitie van't Land.

Sr. Ray. Comfrater ghy hebt gelijck: maer in een ding ben ick verwondert/dat ons Comfrater Ten Hove my niet met allen daer van en schrijft.

Sr. van Beeck. Wat sou die verbruyde hackelaer en blaeskaeck doen / als hy nae't Bewinthebberschap stont van den Haeg en man en maegt daerom na liep/doen kreegmen soo tamelijck schrijvens van hem/ maer nu hy dat in heeft past hy op niemant/en om de waerheyt te seggen/ op zijn schrijven en seggen is niet veel staet te maken/altijd ick souder niet dorven veel van na seggen/de man is te ongeluckigh van waer seggen.

Sr. Ray. Comfrater siet wie daer komt!

Sr. van Beeck. Wel! Seigneur Francisco ons goede kennis.

Sr. Ray. Hy sal voorseker nu met dese Schepen uyt Portugal ghekomen zijn.

Sr. van Beeck. Dat acht ick oock.

Sr. Ray. Kom laet ons hem aenspreken / hy sal ons weten te seggen hoe't daer staet: en dat dienen wy oock te weten.

Sr. van Beeck. Welkom seigneur Francisco.

Sr. Francisco. Ick danck u mijn Heeren.

Sr. Ray. Is de Reys al wel vergaen?

Sr. Francisco. Ja God lof: alleen wy hebben eenighe daghen wat quaedt weer gehad.

sr. van Beeck. Wel God danck dat u.l. kloeck en gesont en met behouden Reys zijt over gekomen.

Sr. Francisco. Ick danck u hertelijck: en is my oock lief dat ick de Heeren noch kloec en gesont sie/en bidde God dat dat noch lange mach dueren.

sr. Ray. Wy dancken u mede van u goede affectie/en wenschen u van gelijcke. Maer segt ons/hoe lange zijt u.l. van Lisboa geweest.

Sr. Francisco. 't Was gisteren drie weecken dat wy uyt de Revier t'Zeyl gingen.

sr. Ray. Wat tijdinge was daer uyt Brasil?

Sr. Francisco. Niet als alle goede tijdinge: dattet daer noch wel stont: alleen dat die vande Bahia en Rio Enero seer nae de Vrede verlanghen met de Compagnie / en datter altemets een Scheepken gheuomen wert vande Kapers.

sr. Ray. Maer wat segghen die van Lisbon? en wat dunckt den Coning datter soo veel Kapers hier uyt het Land zijn geloopen? want die sullen haer voor de Bahia Rio de Iainero en de Caep st. Augustijn houden / en al nemen wat daer uyt en in wil; ghelijck oock een groote menichte voor Lisboa, Porta

Port en Viana, en daer oock nemen al wat daer uyt na Brasil gaet / en van Brasil komt.

Sr. Francisco. Die tijdinge was al tot Lisbon voor mijn vertreck van daer/ maer men maeckte daer niet veel swarigheyd in: om dat den Coning niet alleen de Carveelen verboden had / en geordonneert datter voortaen geen andere als swaere gemonteerde Schepen na Brasil souden gaen / en dat noch in Vloten en Admiraelschappen, gelijck u.l. oock wel sult verstaen hebben/ maer dat den Coning daer en boven een stercke Vloot Oorlog-Schepen gereet maeckt/ om op de Cust van Portugal te gebruycken tegen de voorseyde Kapers / en zijn Havens of alle de Schepen die daer uyt na Brasil gaen / en die van Brasil komen/ daer mede te bevrijden: doch worter altemets een genomen by ongeluc of versuym/dat moet zijn beloop hebben; die arme Duyvels moeten oock leven.

Sr. Ray. Wel Sr. Francisco stellen sy dat soo licht?

Sr. Francisco. Ja mijn Heeren.

Sr. Ray. Sy sullen haer wel bedrogen vinden dat sweer ick haer. En den Coning salt te laet beklagen.

Sr. Francisco. En sy meenen heel contrarie.

Sr. Ray. Maer wat Duyvel: Is de Coning so bot/dat hy niet en siet / dat hem dat Jaerlijcks veel Tonnen Gouts sal kosten? en dat alsulcke swaere gemonteerde Schepen op dat Vaer-water te kostelijck vallen? dat hy altemael voorby kon als hy wilde.

Sr. Francisco. Heet ghy dat bottigheyt mijn Heeren? so zijt ghy verd verdwaelt/die van Portugal heeten dat groote wijsheyt en voorsichtigheyd te zijn. Wat de Negotianten aengaet/de Suyckeren moeten die onkosten draghen / en daer na verkocht werden: en na dat die nu ghelden soo machter wel op staen: Ja 'tis seker/geloofs my/datmen noch twee Centges en meer op de Suyckeren wint/al betalen sy soo groote vracht; ghylup en andere die de Suyckeren van doen hebt/moeten die swaere Vrachten / Asseurantien en onkosten doch al betalen; sulcks dattet voor de Negotianten van Portugal nu een gulden tijdt is / om geldt te winnen op Brasil: Sy wenschen oock daerom na geen Vrede met de Compagnie. Maer ick beken / 'tis wat anders voor d'Ingesetenen van Brasil, die moeten alle dinghen ten dierste koopen / ja eens soo dier als voor desen/en daer-en-tegen haer Suyckeren noch heel goeden koop geven/ ja voor een stuck van achten d'Arobe/te weten de Blancos, de Mascovados en Pannelen naer advenant.

Sr. van Beeck. Is dat waer Sr. Francisco?

Sr. Francisco. By mijn ziel 'tis waer / en daerom kom ick oock hier / om een goet Cargesoen te koopen/ en daer mede na Lisboa en van daer na Brasil te gaen / ick moeter mee een streeck uyt hebben / want soo't Vrede wort soo is't gedaen.

sr. Ray.

Sr. Ray. Maer voor de Coning valtet te lastigh soo zware en kostelijcke Equipage te doen/tot bevrijdinge van zijn Havens en Kusten.

Sr Francisco. Niet met allen mijn Heeren : die kosten blijven in't Land / en daer by leeft de Ghemeente of veel hondert menschen in Portugal, die haer Brood daer by winnen : en vint den Coning wederom de kosten die hy doet / aen zijn Tollen van de inkomende Suyckeren van Brasil, en de goederen die daer henen gaen.

Sr. Ray. Maer Sr. Francisco, daer door sal immers de Negotie van Portugal op Brasil metter tijd/ja in weynich Jaren t'eenemael vergaen / en Portugal by consequentie verarmen.

Sr. Francisco. Och mijn Heeren ghy abuseert u grootelijcks : Portugal sal haer Negotie op Brasil wel behouden / in spijt van u Compagnie en vraegter niet na / al gingen daer alle Jaren hondert Kapers heen hier uyt het Landt : Den Coning sal wel sorge dragen/ en sulcke ordre stellen/ dat de Kapers weynigh vangen sullen : Ende houmen't ginder daer voor / dat eer drie Jaren de Kapers haer buyck soo vol sullen hebben / datter geen meer ghevonden sullen werden die daer lust toe hebben/ gelijck als die vande Spaensche Admiraletasgo, die sulcks teghen desen Staet mede wilden practiseeren / maer al te vergeefs en loopen nu met Kackhielen.

Sr. Ray. Maer Sr. Francisco : Ghy weet niet watter inde meulen is :

Sr. Francisco. Wat toch? ey goe! segget my.

Sr. Ray. Datmen niet alleen Brieven van Represalie sal gheven aen alle die't begeeren / maer de Heeren Staten sullen noch drie of vier duysent Man na Brasil senden / en de Partecianten sullen daer en boven noch twaelf per cento by leggen makende twintich Tonnen Gouts / soo dattet nu eerst recht aen sal gaen.

Sr. Francisco. Dat acht niet een boon waert oock geloof ick't niet.

Sr. van Beeck. Seght ghy dat Sr. Francisco?

Sr. Francisco. Ja ick in trouwe. Portugal heeft nu twee proeven van de Compagnie uytgestaen/daer ghy Heeren Bewinthebbers even soo groote moet van had / als van dese derde proef die ghy nu voor hebt : en ghelooft my Portugal geckt daer mee/en seyd dat u die even soo wel sal gelucken als d'andere/dat den tijd sal leeren.

Sr. van Beeck. Wel dan moghen wy Vrede maken / als dat niet wilt lucken.

Sr. Francisco. Ja mijn Heeren stelt ghy't soo? ghy sijt grootelijx gheabuseert ; meent ghy dat den Coninck daer na met u sal accorderen / ghy sijt grootelijcks verabuseert ; doch dat ghy my wel verstaet. Hy sal met u dan wel willen accorderen maer op een heel andere voet / als hy u voor desen wel ghepresenteert heeft.

Wel

Sr. van Beeck. Wel waerom niet?

Sr. Francisco. Wel: meent ghy dat hy geck is.

Sr. van Beeck. Wel: op wat voet dan?

Sr. Francisco. Dat sal ick u wel seggen: anders niet als dat ghy t'enemael van u Actie op Brasil sult moeten af-standt doen/ ende de plaetsen die ghy daer noch hebt / aen hem overleveren/en dat voor een seker somma gelts / 'tsy dan van twee of drie millioenen/na dat ghy kont bedingen.

Sr. Ray. Een strop om zijn hals/dien Fiel en Verrader: denckt dat niet eens Francisco, de Heeren Staten sullen den Coningh dan wel anders doen singhen.

Sr. Francisco. Ick weet niet wat ghy malkanderen al wijs maeckt/meent ghy ter goeder trouwe / dat de Heeren Staten daerom een Oorlogh met Portugal sullen aennemen? seker ick niet: en of sy dat al deden / wat wilden sy doen meer als nu? Sy en sullen immers met gheen Legher na Portugal gaen en daer den Coning beoorlogen?

Sr. Ray. Wel sy souden met den Coning van Castilien konnen aenspannen en die te Water en te Lande helpen tegen Portugal, tot dat die daer weer meester van waer.

Sr. Francisco. Dan souden sy de Man slachten die hem selven de Neus af snee om zijn Vrou spijt te doen: en meent ghy/ter goeder trouwe / dat al hielpen de Heeren Staten den Coning van Castilien, met ses of acht duysent man te Lande/en thien of twaelf Schepen van Oorloge te Water/ dat dan Castilien daer mee als een Walvisch Portugal sou opslocken? seker ghylieden zijt verd bedrogen en maeckt u rekeninghe al sonder u Waert. Portugal is soo niet in te nemen? 'tis nu al te wel gewapent / en d'Inghesetenen zijn d'Oorlogh nu al te wel gewent/ende soo goede Soldaten als de Castiliaenen/ en die den Coning van Castilien en de Heeren Staten van buyten daer soude mogen ontbieden en senden: behalven dat ick niet en gheloof / dat de Heeren Staten haer leven dat doen sullen: sy zijn al te wijs daer toe: sy sullen altijd / mijns achtens/ voor een maxime houden / dat de Coningh van Castilien niet al te groot moet werden/ ick laet staen dat sy sulcks tot haer groote koste bevorderen souden: sy weten al te wel/dat het haer versoende Vyand is / diemen nimmermeer moet vertrouwen of groot maken. Doch al deden sy dat / soo sal Vranckrijck, Engeland en Zweden daer tegen zijn/en Portugal weerom helpen tegens Castilien en ons.

Sr. Ray. Ja maer Sr. Francisco. Sy souden dat doen / om daer door ons of de Compagnie wederom op de been te helpen.

Sr. Francisco. Op wat manier doch?

Sr. Ray. Dat sy daer by souden bedingen heel Brasil Angola voor ons.

S. Francisco. Te weten daer na/ als Castilien wederom Portugal inghenomen sou hebben niet waer?

Sr. Ray. Ja soo meen ick't.

Wel:

Sr. Francisco. Wel: en dat misluckende? gelijck het apparentelijck soude.
Sr. Ray. Soo sou de Compagnie patientie moeten hebben.
Sr. Francisco. Ick hoor wel soo veel nu/dat dat de vierde aenslagh sal zijn/ om Brasil te krygen/soo dese derde niet en geluckt.
Sr. Ray. Sr. Francisco al spottende secht ghy de waerheyt.
Sr. Francisco. Maer segt my eens ter goeder trouwe. Meent ghy dat den Coninck van Castilien u dan heel Brasil en Angola sal leveren? ghenomen ghy had hem al helpen Portugal weer in nemen.
Sr. Ray. Wel: Ja waerom niet/als de Contracten van te voren daer op gemaeckt waren/twijffelt ghy daer aen?
Sr. Francisco. Wel: nu en kan ick my niet onthouwen van lachen: zijt ghy Heeren soo slecht? maeckt ghy u selven dat wijs? ick wou dat ick u niet en kende: hoe weynich seker hebt ghy in 's Heeren Boecken gelesen: gelooft my want 'tis soo seker als het Evangelium/dat den Coning van Castilien daer na zijn Schouderen sal trecken/en u met een excuse betalen.
Sr. Ray. Met wat excuse doch?
Sr. Francisco. Dat hy daer toe wel willigh is/en zijn belofte gaerne soude presteren/maer dat de Staten van Portugal en Brasil sulcks niet en verstaen/en daer teghen wel expressselijck protesteren/en dat die segghen/dat hy sulcks niet heeft vermoghen te doen/ oock dat zijn Heylicheyt de Paus van Romen by peene van den ban hem dat mede heeft verboden: ende dat sal hy dan oock over al selfs soo doorsteken/of doen doen/en u alsoo op den Duym laten Fluyten/en noch met u gecken toe.
Sr. Ray. Wel dat sou openbaer bedroch zijn.
Sr. Francisco. 'Tis waer/ maer nochtans oock een oude Practijcke van Coningen en Potentaten in diergelijcke occasien: en soo ghy Lieden de patientie hebt ick sal V. L. een exempel of twee daer van verhalen.
Sr. van Beeck. Confrater laet ons dat hooren/ wie weet waert ons mach te pas komen. Sr. Francisco vertelt ons die.
Sr. Francisco. Mijn Heeren om u volle Satisfactie te geven/ van 'tgeene ick wil seggen/ wy staen hier voor een Boeckbinders Winckel/ ick bid u treet met my daer in/ ick sal u wat doen lesen/ daer uyt ick u mijn segghen sal bevestighen.
Sr. Ray. Allons.
Sr. Francisco. Meester hebt ghy niet d'Inventaire de Serres?
Boeckbinder. Ja mijn Heeren/ siet daer isse in Folio tot Parijs Gedruckt Anno 1643
Sr. Francisco. Ja 'tis de selve: mijn Heeren hebt wat patientie: en ziet wat hy schrijft Fol 27. te weten: Charles dit le Gros commença a regner l'an huict cens octantecinq &c. Il estoit fils de Louys dit le Germanique fils de Louys

B le

le debonnaire. Cette proximité de sang luy donnoit droict, & la dignité Imperiale, pouvoir & le moyen de bien, Gouverner le Royaume son commencement fut beau, mais la fin tragiquement laide &c. Les yeux & les Esprits des Francois estoient fichez sur luy, comme estant celuy qui devoit restaurer l'Estat, apres tant de confusions & desordres. son regne aussi fut assez heureux du commencement, comme de nouveau tout est beau, il estoit adore de toutes ses peuples. Il descendit en Jtalie & chassa les sarrazins qui menacoyent Rome. Mais estant retourne en France, il y trouva de nouvelle besongne. Car les Normans, peuples septentrionaux ramassez non seulement de Dannemarc, mais de swede & autres pays voisins l'estoient espandus en tous ces quartiers maritimes du Royaume de France, & avoient pris principalement pied és pays d'Artois, Therouenne & autres pays bas & en la Neustrie, l'vne de ses plus grandes & riches Provinces &c. Charles dresse vne armée pour s'y opposer: mais a l'entrée il fut battu: Cet eschec bien qu'en perte fort legere, enfila la crainte d'une plus grande, & en suitte l'apparente impossibilité de revendiquer la possession de la Province, de sy forte mains, & tout ensemble luy conseilla d'entrer en traicté avec eux, pour les rendre d'ennemis amis, en leur laissant ce qu'il ne leur pouvoit oster. Ce qu'il fit, sans communiquer à ses Estats de sa propre authorite: lors tres-grande, estant vnie en ces deux dignitez. Ainsi Charles cede la Neustrie aux Normans à la charge qu'ils releveroient en hommage lige de la couronne de France: lors ils donnerent leur nom à la terre de leur conqueste, ratifie par ce titre solennel & l'appellerent Normandie, C'estoit contenter vne partie, pour arrester l'autre. Il quitta pareillement la frise & donna en mariage Gisele fille de Lothaire son Cousin à sigefrid ou Geoffroy. l'Vn des Princepaux chefs des Normans: & ainsi il pensoit avoir bien appaise l'orage. Mais contre toute son esperance, il s'e flanca contre sa teste à sa ruine. Car cette cession fut trouué extremement estrange par les Francois, non seulement offensez, de ce que leur Regent avoit fait sans leur advis, mais d'autant qu'en quittact cette grande terre aux Normans, il desmem broit le Domaine Royal, qui est inalienable par les loix de l'estat & bien que la necessite pouvoit apporter quelque consideration pour excuser Charles, les Francois ne antmoins prindrent suiet de la d'eugendrer en leurs coeurs vne sy grande haine contre luy, qu'ils ne la quiterent iamais sans l'avoir entierement degarde &c. Enfin apres la patience de quelpues années les Francois & Alemans pat vne commune deliberation se resolurent de deposer Charles, & en mettre vn plus vlite en sacharge &c. Ainsy ce pauvre Prince se trouve à mesme istant destitue par tout, de tout, de tous degrandé & du Royaume & de l'Empire, ayant sy mal pourveu a ses affaires au temps de sa prosperité, qu'il se trouva tout nud sans vne seule maison ou il peust eviter la nau frage de sonrebut, dechassé de son Palais & Reduit en vue pauure village de suabe, ou vivota quelques jours en vne extreme disette, sans ancun moyen ny secours d'aucnn, & en fin mourut sans plainte ny regret de personne en vn coin tant plus cogneu qu'il est incogneu, pour estre

estre remarqué d'avoir esté le theatre ou se jova vne tant extraordinaire Tragedie qu'un des plus grands Monarques du monde fut mort sans toict, sans pain, sans honneur, sans regret, sans memoire, que pour marquer vne telle catastrophe si prodigieusement malheureuse.

Item fol. 142. Le Roy Iean ayant perdu la bataille contre le Prince de Galles & en icelle Prins prisonnier, & estant ainsi tombé entre les mains de son Ennemy Eduard Roy d'Angleterre: le dit Roy Eduard lui demande de luy faire hommage de son Royaume de France, comme relevant de celuy d'Angleterre & que sous ceste condition, il le mettra en pleine liberté. Le Roy Iean d'vn courage plus libre que son corps n'estoit prisonnier, luy respondit franchement, qu'il ne luy falloit parler de ce qu'il ne devoit, ne vouloit faire, d'aliener vn droict inalienable. Qu'il estoit resolu à quelque prix que ce fut de le laisser à ses enfant, comme il l'avoit receu de ses ancestres. Que l'affliction avoit bien peu engager sa personne; mais non pas le droit inviolable de la Royauté, en la quelle il avoit cet honneur d'estre né & sur la quelle ny la prison ny la mort n'avoit point de pouvoir, & mesme en luy, qui estimeroit tousiours sa vie bien employée en la sacrifiant pour l'immortelle conservation de la France. fol. 147. Eduard l'avoit fait le Roy Iean conduire de Londres au Chasteau de Vindesore avec son fils Philippes, il luy fit remettre en avant de nouvelles conditions de Pais, vn peu moins rigoureuses qne les premieres, mais tant esloignées neantmoins de la raison, qu'estaus rapportées au Regent, & a sa diligence, les Estats Generaux estans assemblex a Paris, tous les bons sujets du Roy, bien que tres desireux de le rachepter fort cherement, jugerent toutefois ne devoit estre acceptées, par ce qu'elles importoient trop a l'honneur du Roy & Royaume, à la Souveraineté du quel elles faisoient vne trop prejudiciable breche. fol. 148. Ceste lecon adoucit le cœur d'Eduard pour entendre à la delivrance du Roy Jean son prisonnier, & à vnne Paix generale, qui fut conclue à Bretigny, village pres la ville de Chartres, l'en 1360. le 8. May à ces conditions: Que le Pays de Poictou, les fiefs de Tovars & de Belle-villé, les Pays de Gascogne, Agenois, Perigord, Lymosin, Cahars, Tarbe, Bigorre, Rovergne, Augouniois, en toute souverainité, avec les hommages des seigneurs estans en iceux: Monstrueil sur la Mer, Ponthieu, Calais, Guines, le Mercq, sangate, Boulongne, Hurnes, Bales & Onis, seront au Roy d'Angleterre: Auquel d'abondant sera delivré la somme de trois millions d'escus d'or &c. Et par ce moyen le dit Roy d'Angleterre & son fils Prince de Galles, tant pour eux que les leur renonceront aux droicts qu'ils pretendent sur la Couronne de France, & ordonnance du Duché de Normandie, des Pays de Touraine, Anjou, le Mayne, à la souverainité & hommage du Duché de Bretagne & comté de Flandres, & rendront dans trois sepmaines à Calais le Roy Iean prisonnier à leurs despens, hors les frais de l'Hostel du Roy. Pour asseurance desquels accords seront donner pour ostage entre les mains du Roy d'Angleterre, Louys Duc d'Anjou, Iean Duc de Berry, enfans du Roy de France, Philippes Duc d'Orleans frere du Roy, Iean Duc de

Bour-

Bourgongne ; les Comtes de Blois, d'Alençon, de s. Paul, de Harcourt, de Porcien, de Valentinois, de Grand Pré, de Brenne, de Forests : les seigneurs de Vaudemont de Cossi, de Pienne, de sainct Venaut, de Montmorancy, de Garancieres, de la Roche-Gyon, d'Estouteville, le Dauphin d'Auvergne, d'Anareziel, de Craon. Elite de personnes bien choisies pour estre suffisantes cautions desdites sommes & conditions restantes. Ce traicté de bon accord, bonne & finale Paix, signé par le deux Roys, fut Ratifié, par le deux fils aisnez, Charles & Edouard, publié par Herauts d'Armes, premierement aux fenestres du Logis desdits Roys & Princes, & puis par les carrefours des rues, en grande solemnité, les Ostages furent delivrez à Edouard le pere, qui partit de Honfleur & les mena en Angleterre.

Tel fut le retour du Roy Iean en son Royaume &c. Quelques mois passerent en ces joyes publiques, mais si falloit il pensera retirer les Ostages. Or a l'effect se trouverent infinies difficultez, d'autant que ny seigneurs particuliers, les hommages desquels le Roy avoit obligez au Roy d'Angleterre, ny les Pays, la Souveraineté desquels il avoit cedé par ces accords, ne vouloient obeir. Ils en vienent protester au Roy en son Conseil, & en demandent acte, declarans que le Roy ne peut disposer de la Souveranité de son Royaume, ny aliener son Domaine. (Nota) Barnard de Girard seyt, qu'ils disoient qu'elles n'estoient pas en la disposition du Roy, qui n'en fut qu'usufructier & gardien d'icelles sans puissance d'en disposer. fol. 151. Le Traicte de Bretigny en donnoit vn nouveau suiet, & vn apparente occasion du grief au Roy d'Engleterre, qui se plaigneit avoir esté trompé de Charles, (alors Roy & le fils du Roy Iean) sous ombre de bonne foy, luy ayant rendu tous ses Ostages en recevant seulement les sommes a luy promises pour sa rançon, & sur la simple parole, laissant la poursuite des Seigneuries a luy affectées par le Traitté.

Charles avoit retiré de bonne heure tous ses Ostages, en payant l'ergant comptant : faisant paroistre à Edouard les diverses sommations qu'il avoit faites aux pais & places comprises au Traittè, pour se remettre entierement en son pouvoir ; il luy monstroit aussi les responses de ses suiets, qui au commencement s'excusoyent civilement par honnestes delais & remises: en fin les Estats Generaux declarent à Charles, qu'estant question de l'Interest Universel de l'Estat: ils ne doivent estre pressez par luy d'obeir à vne chose illigiteme, ouvertement contraire a loy fondamentale du Royaume, qui ne permet au Roy de faire bresche à la couronne, & aliener le bien du Domaine Royal, du tout in alienable.

A cette resolution s'adjousterent les effects, par une si roide opiniastrise de Pays, villes & Seigneuries chargez par le Traitté de se rendre, qu'ils declarent franchement a Charles, qu'ilis despendroyent gayement & biens & vies avant que tomber entre les mains du Roy d'Angleterre : & au contraire employeroient & le verd & le sec pour se maintenir sous la servitude de la Couronne de France. Ceste fidelle constance des sujets interessez, ne pouvoit estre que fort agreable à Charles &c.

Jusques la Charles avoit tousiours protesté de vouloir garder inviolablement le traitte

Traitté de Britigny: Mais ayant veu la generale resolution des Estats, & la perticuliere des Pays & Seigneurs interessez par le dit traitté il se resolut à les defendre, & s'estant excusé envers l'Empereur & les Princes estrangers & a tous par vn escrit public, envoye au Prince de Galles a Bordeaux, vn Gentilhomme pour l'adjourner devant luy a Paris, a l'instance des peuples de Guyenne & Seigneurs se plaignans de luy; & au Roy d'Angleterre vn Heraut pour luy denoncer la guerre.

Item, fol. 432. Le Roy Francois primier estant prisionnier, l'Empereur Charles le quint advisoit en son conseil par qu'els moyens il procediroit avec le Roy &c. Mais l'advis de Frederic Duc d'Albe eut plus de pois &c.

Suivant cest advis l'Empereur depescha le Comte du Reux son grand Maistre, offrir au Roy liberté, moyennant la cession des droicts que sa Majesté pretendoit en Italie, la reintegrande en la Duché de Bourgongne comme luy appertenante de son propre: & l'investiture de la Province & du Dauphiné, pour le Duc de Bourbon, afin de les incorporer aux autres terres dont il avoit au par avãt jouy, & le tout eriger en tiltre de Royaume: Enoure l'Epereur offroit de luy bailler saseur en mariage, & proposoit plusieurs autres conditions tant absurdes & forcloses de raison. Je mouray (dit il) plustost prisionnier, que pour ma delivrance faire aucune breché a mon Royaume, dont je ne veux ny ne puis alienar aucune partie sans le consentement des Cours souveraines & des Officiers, entre les mains desquels reside l'authorité de toute le Royaume &c. Si l'empereur veut traicter qu'il me demande des choses raisonnables & qui soient en ma puisance.

Fol. 433. l'Empereur voyant le Roy bandé à ceste resolution, accorda finalement la delivrance de sa Majesté, dont nous remarquerons les plus importants conditions.

Qu'il consigneroit six semaines apres sa liberté la Duché de Bourgongne à l'Empereur, avec toutes les appertenances & deqendances tant de la dite Duché que Comté, lesquelles à l'advenir servient sequestrées de le souveraineté du Royaume de France. Qu'à l'instant mesme de son eslargissement, on mettroit entre les mains de l'Empereur le Dauphin & avec luy, ou le Duc d'Orleans filz puisné du Roy, ou douze des Principaux Seigneurs de la France à la nomination de l'Empereur, pour demeurer Ostages, jusques à la restitution des toutes susdites & Ratification de la Paix avec tous ses Articles, par les Estats Generaux du Royaume &c.

Fol. 434. Le Roy fut conduit a Fontarabie, ou se fit l'eschange de sa Majesté avec ses deux filz encore bien jeunes. A Bayonne les Ambassadeurs de l'Empereur demanderent la Ratification du Traicté, que le Roy devont donner des l'entrée de son Royaume mais il ne pouvoit alienar les Bourgongnons sans leur consentement. Pource respondit il, qu'il feroit en bref assembler les Estats du Pays, pour sçavoir leur volonté.

l'Empereur puis apres ayant envoyez les Ducx Trajette & Alarçon pour sçavoir l'intention du Roy, qui s'escusant de ne pouvoir accomplir sa promesse quant à l'a-

 liena-

lienation de la Bourgogne, comme extremement prejudiceable à la Couronne, offrit de donner perfection à toutes les autres: & pour retirer ses enfans, payer deux millions d'escus.

fol. 443. Finalement conclurent la Paix. Que le Roy payeroit pour la delivrance de ses enfans deux millions d'or &c. Qu'il espouseroit Eleonor sœur de l'Empereur, & s'il en issoit enfant masle, il avroit la Duché de Bourgogne &c.

fol. 446. En l'assemblee des Estats du Pays de Bretagne fut accordé, que Francois aisné du Roy Dauphin de Viennois, seroit recognu Duc de Bretagne: que le fils aisné de France porteroit desormais le tiltre de Dauphin de Viennois & Duc de Bretagne, & seroit ledit Duché pour jamais incorporé à la Couronne.

Hier uyt siet ghy dan mijn Heeren / soo claer als den dach: voor Eest dattet in geen Koninckx noch Princen macht en staet/eenich gedeelte van zijn Rijck/ selfs dat hy niet besit noch machtich maer hem ontweldicht is / by Contract aen yemant anders te veralieneeren / selfs niet als hy al gheen raet weet noch macht noch middel heeft dat te recouvreren/ja niet om daer door vordere schade van den Vyant te verhoeden/ ende periculeuse Oorlogen voor zijn Rijck ter neer te leggen/en Vrede te hebben/ of zijn persoon/ wesende van den Vyant tot merckelijcke schaede van zijn Rijck en groote droefheyt van zijn onderdanen gevangen/daer door te verlossen. Ten Tweede dat over het selfde niemant anders en hebben te disponeeren als de Ghenerale Staten des Lants op hare byeencomste en vergaderinge. Ten Derden dat de twee groote Coninghen van Vranckrijck Iean en Francois de eerste sulcx niet alleen opentlijck hebben betuycht/maer oock couragieuslijck ghewegghert te doen / en liever in haer ghevanckenisse hebben willen sterven. Ten Vierden dat niet tegenstaende soodanich Contract was gemaect tusschen Iean Coning van Vranckrijck en Edouard Koning van Engeland, welck Iean van Edouard was gevangen en in Engelant gebracht/en dat het selfde niet by Coninck Iean alleen maer oock by zijn outste Soon Charles mede was onderteyckent en bezworen / dat oock het selfde met groote ceremonie over al was gepubliceert/en eyntlijc dat tot voldoeninge van 'tselve / twee Soonen van Coninck Iean, mitsgaders oock zijn Broeder een Hertoch / negen Graven en elf groote Heeren tot Borgen en Gijselaers waren ghegeven / en dat daer op de verlossinghe des Conings Jean uyt zijn vier Jarige gevanckenisse was gevolght/dat echter alle 'tselve niet eens in consideratie quam by de Staten des Rijcks om sulcx te presteren; gelijck oock niet soodanich Tractaet/dat den Coninck van Vranckrijck Francoys de eerste met Keyser Carel de vyfde had gemaeckt/ welcke Coninck by den Keyser oock was gevangen/onaenghesien die dat selve nochtans had ghetepckent/ en bezworen/en daer by belooft / dat hy de Staten des Rijcks soude bewegen van 'tselve te approveren en te ratificeren; en dat hy daer op in vryheyt wiert ghestelt. Ten vyfde dat Carel de Vette Keyser van Duytslandt en Coninclijcke Regent in Vranck-

Vranckrijck/sodanich Contract sonder kennisse en Advijs van de Staten des Lants gemaeckt hebbende/en genouchsaem daer toe ghedwongen zijnde/daer over nochtans vande Staten van Vranckrijck is gedeporteert en ghecasseert/ ghelijck oock by de Duytsche van zijn Keyserdom/ ende dat hy zijn leven arm miserabel/op een Dorp heeft moeten eyndighen/ sonder eenighe assistentie van yemant/oock sonder dat yemant met hem eenich medelijden had. En besluyt ick derhalven oock mede daer uyt/gelijck ick U.L. gheseyt hebbe/dat den Coninck van Castilien/ zijn woort of Contract niet en sal houden / selfs al had hy dat met hooghe Eede verzworen / en aen de Heeren Staten of de West-Indische Compagnie Angola Brasil; St. Thomé, mitsgaders aende Oost-Indische Compagnie/de Portugesche plaetsen in Oost-Indien belooft te leveren/na dat ghy hem al gheholpen sult hebben aen Portugal, Algarbe en de Eylanden van Madera en Tecera, maer dat hy dien aengaende u met een seker somme gelts van sal soecken te payen in plaetse van sulcks.

Sr. Ray. Wel: dan hadden de Heeren wederom / als hy dat dede / rechtvaerdige oorsaecke om hem daer over wederom opt lijf te vallen/en d'Oorlogh aen te doen.

S. Francisco. Dat's wel waer mijn Heeren : maer hy soude dan / mijns achtens/ daer niet veel na vraghen / ja dat liever hebben als met u de Vrede/ zijnde dan weder tot zijn vorighe kracht ghekomen/en dat eensdeels om u niet veel te gheven/ anderdeels om daer door wederom aen dese Landen te komen : doch ick gisse dat ghy't of de Staten soo hooch niet soud opnemen / maer u liever met gelt laten contenteren: 'twas oock vard' Best. Want dese Landen souden haer dat dan niet bedancken. De Heeren Staten/ dat sulcke wijse Heeren zijn/weeten dat immers oock wel/ dat alle soodanighe beloften / Eeden en Contracten van Coningen/ nul en geender waerde zijn / als t'eenemael onmogelijck by haer te presteren.

Sr. Ray. Als dat dan soo sou gaen/soo waert best op een ander manier met den Coning van Castilien te handelen.

Sr. Francisco. Op wat manier doch ?

Sr. Ray. Dat wy te ghelijck den Coning van Portugal met macht sullen aentasten/hy te Lande in Portugal ende wy in Oost-Indien, Angola en Brasil, en dat elck sal behouden dat hy krijght.

Sr. Francisco. Is dat niet in effecte tot noch toe gedaen ? al-hoe-wel sonder Contract. Heeft Castilien zijn beste niet gedaen / teghen Portugal ? en wy in Brasil ? en wat heeftet geholpen ? niet metallen.

Sr. Ray. O neen 'tis nu een ander saeck : nu den Coning van Castilien Vrede met ons heeft/soo heeft hy macht om Portugal t'overvallen / die hy van te vooren niet en had/en de Heeren Staten/hebbende Vrede met Castilien, konnen dat lichtelijck doen.

Gelooft

Sr. Francisco. Gelooft my mijn Heeren : in dat Contract met Castilien soudet ghy al wederom bedrogen werden : de Coning soude zijn belofte niet na komen of altijt heel slappelijck / om daer door de macht van Portugal tegens u te consumeren / en daer naer / dies te gemackelicker / dat Rijck in te nemen alst hem best docht en soudet ghy alsoo / gelijck ghy genoechsaem beproeft hebt / tot dessein nummermeer of seer langhsaem en met al te groote kosten en bloetvergieten geraken. Hebben de Heeren Staten dat niet by experientie bevonden / by diergelijcke Contracten / die sy met Vranckrijck en met den Ambassadeur van den Coning van Portugal de Heer Tristan de Mendoca hebben ghemaeckt ? en zijn de Wereltlijcke Historien niet vol van sulcke exempel ? daerom mijn Heeren / wilt ghy wel doen / leght u nimmermeer met Castilien aen / hy sal u soo sekerlijck bedriegen als 't licht dat daer schijnt.

Sr. van Beeck. Maer Sr. Francisco segt my eens : wat apparentie isser voor Don Joan de vierde als den Coning van Castilien vrede met ons hebbende / hem in Portugal sal aentasten ? ende de Heeren Staten / Vrede met Castilien, hem de Krijgh in Brasil en Angola sullen aendoen ? en noch daer-en-boven dat d'Oost-Indische Compagnie hem in Oost-Indien / ende de Capers van dese landen / alle zijn Onderdanen Schepen / op Zee sullen nemen en slaen ? en hem alsoo zijn heele Buyten-lantsche Trafyque benemen of bederven ?

Sr. Francisco. Mijn Heeren : wat apparentie wasser voor den Coninck David / dat hy soude bestaen tegen de macht van Saul zijn Doot Vyant / als wanneer hy voor deselve most vluchten / om zijn leven selfs te salveren / sonder ghéselschap ? Ende dat heeft hy ghedaen / doch met Godts hulpe / ja is daer-en-boven tot het besit van Sauls heel Coninghrijck ghekomen. Item. Wat apparentie wasser voor hem dat hy teghen de Practique en macht van zijn Soon Abselon soude bestaen / en die noch t'eenemael overwinnen / en alsoo zijn Coninckrijck wederom krijghen / doen hy inder haeste / van deselve met een Extraordinarie groote macht / op't onversienste overvallen wiert / ende met weynich Volck sich selven met de vlucht most salveren ? Item. Wat apparentie wasser voor Ahab den Coning Israel / dat hy soude bestaen teghen Benhadad de Coning te Cyrien, als wanneer die met hulpe van twee en dertich Coningen hem quam bekrijghen en Samaria beleyde ? Maer wat seyde de Coning Israel tegen de boden Benhadads ? Segget hem : Dat die het Harnasch aentreckt, hem niet en moet beroemen, als die het afleyt. Item. Wat apparentie wasser voor den Coningh Hiskia, dat hy teghen Sanerib den Coning van Assirien soude bestaen / als hem die den Oorlogh dede aenségghen ? Maer wat seyde de Prophéet tot hem ? En vreest u niet. Item. Wat apparentie wasser voor de Romeynen / datsy teghen haer Vyanden souden bestaen / en noch een soo machtich volck werden / als wanneer haer Stadt van de Francoysen was inghenomen / en datse alleen maer haer Capitolium

hadde

hadde/ daer op ſy haer moſten beſchermen? En noch eens daer naer/ wanneer Hannibal haer meeſte macht had geſlagen/ en dat die voor haer Stadt lach? Item. Wat apparentie waſſer voor Carel de ſevende en Hendrick de vierde, beyde Coningen van Vranckrijck, datſe tegen haer vyanden ſouden beſtaen/ doen de Kroon door Wettige ſucceſſie op haer was vervallen / en dat daer toe/ na 't oordeel van alle Politiquen en wijſe verſtandē in die tijt/ ſo veel apparentie en raet was/ als voor my / by manier van ſpreken / om Keyſer te worden? evenwel hebben ſy beyde al haer vyanden overwonnē/ en zijn geraeckt tot het volle beſit van haer Rijck. Item. En om kort te maken: Mijn Heeren; wat apparentie waſſer voor de Heeren Staten van deſe Landen/ dat ſy tegen de macht vanden Coning van Spangien ſouden beſtaen/ namentlijck int eerſte van haer Regieringe als wanneer ſy in Hollant en Zeelant maer eenige Steden beſaten / en dagelijcx ſoo ſterck aengetaſt wierden/ en dat noch Vranckrijck noch Engelant haer wilden aennemē? Maer wat antwoort gaven ſy gemeenlijck/ aen al de gene die haer vraegde/ wat uytkomſte ſy verwachtede? Namentlijck Dat ſy op God ſagen, en vaſtelijck vertroude, dat die haer een goede uyt-komſte ſoude geven. Seker mijn Heeren / in geen dingen abuſeren haer de menſchen meer/ als in d'uytkomſten der Oorlogen / en ſien ghemeenlijck alle gelijck op d'uytwendighe middelen en apparentie van dien. Sy dencken weynich dat Godt alle d'Oorlogen door de gansche werelt ſtiert en regeert / en d'uytgangen van dien: en dat hy daer door in ſonderheyt aen 't menſchelijcke geſlachte zijn almogentheyt/ rechtveerdichz/ goetheyt/ barmhertichheyt/ toorn en gramſchap betoont/ dat hy die geene is/ die de Coningen en Vorſten op haer troon ſet/ en daer van afſtoot/ die de Conincrijcken en Vorſtendommen maect/ beveſticht en bewaert/ en deſelve oock/ ontroert/ verwert/ omkeert/ verdeſtrueert en op een ander volck brengt. En houden 't de Portugeſen daer voor/ dewijle haer God ſoo wonderlijck uyt de handen der Caſtilianen heeft verloſt / en tegen deſelve tot noch toe daer tegen bewaert / gelijck hy als noch doet/ dat hy vorder wel ſorge voor haer ſal dragen/ en haer/ ſo tegen deſelve als alle haer andere Vyanden / beſchermen.

Sr. van Beeck. Maer Sr. Franciſco. dat is al-wel / maer God werckt gemeenelijck door middelen / en die ſie ick niet in Portugal.

Sr. Franciſco. Mijn Heer Dat is oock waer / dat God door middelen werckt/ en die ſijnder oock in Portugal, het ſtaet maer by God of die belieft te ſegenen/ en dat vertrouwen ſy / en d'uytkomſte ſal ons dat leeren / ghylieden/ hoop ick zijt wijſer/ dat ghy voor dien tijt ſeker vaſt beſluyt ter contrarie daer uyt ſoud' willen maken. Want die zijn Godt alleen bekent.

Sr. Ray. Adieu Miſſieurs ick ſie daer een die ick moet ſpreken.

Sr. van Beeck. Wel Sr Franciſco, wat ſoud ghy ons van raden?

Sr. Francisco. Vrede te maken met Portugal.

Sr. van Beeck. Wel daer toe zijn wy en de Heeren Staten oock heel wel genegen.

Sr. van Beeck. De Heeren Staten geloof ick ja/maer van W. I. of de Bewint-hebbers en geloof ick dat niet.

Sr. van Beeck. Wel waerom toch? het raeckt ons immers het voornaemste.

Sr. Francisco Ja: wel u Participanten/ maer u Bewinthebbers niet so veel / dat ghy liever Vrede soude willen hebben als Oorlogh / want recht uyt-gesproken / mijn gevoelen is / dat de Vrede al over lang met Portugal gesloten soude zijn geweest / waert dat ghy Bewinthebbers daer so begerich toe geweest waert als de Coningh van Portugal: maer mijn Heeren/ met oorlof / ghy soeckt de welvaert vande Compagnie niet / maer u particulier tot ruine van deselve / en dien volgens d'Oorloge.

Sr. van Beeck. Seker Sr. Francisco, dat is veel eerlijcke Bewinthebbers te na gesproken: ick treck my dat aen:

Sr. Francisco. Mijn Heer ick meen u niet / ick en houde u voor sodanich niet/ gelijck oock noch eenige niet / die ick wel ken en mijn goede vrienden zijn/en weete seer wel dat ghy lieden seer gaerne de Vrede saegt/en dattet u schult niet en is/dat die na blijft/ maer ick weet oock dat ghy van u mede Comfraters over-stemt wert/die de Vrede haten als een pest/ en daer niet van hooren spreken.

Sr. van Beeck. Wel waerom dat Sr. Francisco.

Sr. Francisco. Vraegje my dat mijn Heer Verbeeck? daer ghy 't selfs veel beter weet als ick.

Sr. van Beeck. Neen: ick moet dat van u hooren.

Sr. Francisco. Wel ick sal u dan daer van reden geven/so als de Portugesen in Portugal dat den Coning en alle anderen wijs maken; namentlijck dat t'meestendeel vande Bewinthebbers d'Oorloge daerom begeeren/ om voor eerst aende maneance vande penningen te komen / ende directie van dien / en dan om haer selven en haer vrienden daer by te beneficeren / en dat is daerom oock de eygentlijcke oorsaeck/waerom dat sy tegenwoordich soo seer haer beste doen / om de gemeene Participanten te bewegen van noch twaelf per cento by te leggen.

Sr. van Beeck. Maer Sr. Francisco ghy sijt grotelijcx daer in geabuseert/ hoe konnen sy haer selven daer in soecken / daer wert immers by yder een en van elcx/ ende eyntlijck van't Generael nette en perfecte rekeninge gehouden en overgelevert.

Sr. Francisco. En zijn't geen Coopluyden/ die alle gelijck uytermaten wel weeten te Rekenen / en Rekeningen te formeren?

Sr. van Beeck. Wel jae't.

Sijn

Sr. Francisco. Zyn't geen Luyden die particulierē negotien doen / begeerich of gierich om Geldt te winnen / en die haer vrienden hebben ?

Sr. van Beeck. Wel ja. En daer uyt en volgt niet dat sy by haer administratie haer selven soude soecken en haer vrienden te beneficeren.

Sr. Francisco. En ick seg ja / en dat soo grof en groot / soo schandelyck en oneerlick / so bot en plomp dat al de werelt daer van sou spoegen dat het uyt quam. En Sr. van Beeck soo ghy of yemant anders daer aen twyffelt / brengt by de Heeren Staten maer so veel te wege / dat de Rekening / die de Bewinthebbers hebben weeten te flansen / en de Heeren Staten overgelevert / aengaende de vyfthien tonnen gouts / die de Oost-Indische Compagnie aen haer betaelt heeft / by eerlycke haer dies verstaende personen wel geexamineert wert / gelyck oock de Rekening vande subsidien / die daer voor en na zyn gegeven / hoe / waer aen / en aē wie die penningen besteet zyn / gy sult het alles so naeckt en klaer vinden als ick segge / so dat het niet waert is een woort daer over meer te maken / of daer eenigsints aen te twyffelen. Ghy sult daer by sien / datmen die penningen / die eygentlyck gedestineert waren / om de vervallen Staet vande Compagnie te helpen oprechten / en dien volghens tot de nieuwe equipage te besteden / grof en groot geemployeert heeft / tot betalinge van lang verloopen Renten / lang verteerde kosten van Bewinthebbers / lang geprętendeerde provisien of solarisen van deselve / voorts van oude schulden haer selven of haer vrienden aengaende. Item tot betalinge van een deel vodden ende leuren die sy als leveraers de Compagnie hebben aengesmeert / en dat soo duur alst alderbeste goet / ja wel een derde part boven de waerde. Voorts salmen bevinden / dat sy inde bevrachtinge vande Schepen / haer selven / haer vrienden en malkanderen den Bal so frap toegekaetst hebben / datmen een comedie daer van sou spelen. Daerom ist haer gedaen Sr. van Beeck. Dat is 't wilt dat sy jagen. En even so sullen sy oock omspringen met de twintich tonnen gouts / diese nu gaerne de participanten soude afpollen / als ouck mede met de penningē die de Heeren Staten van tyt tot tyt sullē fournieren / tot betalinge en onderhoudinge vande Soldaten / en Magazynē in Brasil, daerment Lant wel de helft op sal bestelen hoe nau dat sy'er op lettē : de maets zyn haer te gau Sr. van Beeck : en beginter een of twee vande Heeren wat gesicht of reuck te krygen daer weten sy terstont raet toe : en sullen met de generale Rekening alles wel ront schieten; en offer ondertusschen maer half so veel Soldaten in Brasil zyn / en de Magazynen qualyck voorsien / en dien volgens dat u Brasil by overval vanden Coning / dat d'een of d'ander dach haer sal gebeuren / niet machtig zyn haer te defenderē / daer hebbē sy den bruy van.

Sr. van Beeck. Ghy abuseert u grootelycks Sr. Francisco / sy zyn al te vroom daer toe.

Sr. Francisco. Ja ick hoor wel sy hebben u oock al met het Hooft in haer Cap. O slechte sul! ghy kent de werelt noch niet.

Sr. van Beeck. Siet ginder gaet een van mijn Comfraters/ laet ons daer by gaen en met hem oock een praetje leggen.

Sr. Francisco. Allons maer segt my wat ist voor een?

Sr. van Beeck. 't Is Sr. de Man: mede Bewinthebber vande West-Indische Compagnie/ een goet Patriot/ Ouderling vande Engelsche Kerck/ en die 't altijt met het Parlement gehouden heeft: maer even wel vermaent niet vande gauwediéverye daer je terstont van sprack / hy mocht hem aentrecken en quaet worden/ hoe wel ick houw hem suyver en vry daer van

Sr. Francisco. So hoor ick ist een Engelsman en een die 't met die God en eer-vergeten-Hemel-schelmen de Parlementarisen hout/ die als dolle honden/ tegen alle recht en reden / en buyten alle exempelen haer wettige Coning en gesalfde schandelijck / Schelms / Tyrannelijck als bloetdorstighe Fielten/ Guyten en Moordenaers met koele bloede / voorbedachtelijck en speciael opset / publijckelijck op een Schavot / voor zijn Paleys met een Byl hebben doen 't Hooft afhouwen/ en die daer en boven noch zijnen Soon Coning Carel de twede d'Erfgenaem van die Croon als rechte Lant-dieven en Tyrannen ja Duyvels-Kinderen soecken te beroven / onder schijn van een Nieuwe en Populaire Regeringe op te rechten / tegen de natuyr en 't recht van die natie ende practijke van alle de voorgaende tijden.

Sr. van Beeck. Wel hoe gaeje dus aen?

Sr. Francisco. Is niet waer dat ick seg?

Sr. van Beeck. 't Is wel waer / maer swijght daer oock van / om ons propoost niet te breken. Goede morgen Comfrater.

Sr. de Man. Goede morgen Messieurs / wat gaeter om / hebje yets verstaen?

Sr. van Beeck. Niet met allen / ick en heb oock dese Morgen aende Brug niet geweest. Hebt ghy yet?

Sr. de Man. gaetsch niet.

Sr. van Beeck. Comfrater/ ick heb met Comfrater van Ray en dese vrient/ die onlangs met de leste Schepen uyt Portugal is gekomen/ wat discoursen gehad van onse Vrede/ en hy raet ons daer toe/ wat dunckt u daer van?

Sr de Man. Ick sieder geen raet toe.

Sr Francisco. Hoe soo mijn Heer?

Sr de Man. Om dat den Coning van Portugal Angola ons niet en wilt weerom geven/ dat hy met onrecht van ons genomen heeft.

Sr. Francisco. Segt ghy dat mijn Heer? en ick segge dat den Coning dat met goet recht/ en soo de geleerde seggen Iure belli genomen heeft/ behalvẽ dattet hem toequam en qualijck was afgenomen/ dan daer van wil ick nu niet spreken.

Hoe

Sr. de Man. Hoe sond' ghy dat kounen bewijsen?
Sr. Francisco. Heel wel: hadden de Hollanders of u dienaers aldaer niet
eerst den Treves absolut gebroken? namentlijck daer mede datse met hul-
pe vande Inwoonders een van des Coninex Lant Forten hadde belegert/
en haer beste deden om dat te veroverẽ: en wat dunct u stontet den Coning
of sijn Gouverneur aldaer doen niet vry om toe te tasten? gelijck hy gedaen
heeft / innemende Louande ende Forten die de Compagnie daer had. En
behalven dat. Hebt ghy den Treves ooch niet selfs in Brasil eerst gebro-
ken? en dat daer mede / dat ghy alle de Portugesen haer Schepen nee mt/
daer ghy by komt die uyt Portugal na de Bahia en Rio de Iainero gaen / en
wederan van daer naer Portugal: en waeron soude den Koning dan stil sit-
ten? en mede niet zijn best doen? seker ick verstae dat hy dat nu openlijck
mach doen/ en de Rebellen met goet recht assisteren/ ja u algelijck uyt Bra-
sil jagen soo hy kan: u begonnen Oorlog geeft hem dat recht.
Sr. van Beeck. Holla Messieurs laet ons daer niet van spreken; daer
over zijn al lang voor desen woorden genough den hals ghebroken: maer
spreeckt vande Vrede.
Sr. de Man. Wel waerom wil den Coning ons Angola niet wederom ge-
ven / dewijle wy hem een eygen handel plaets opde kust van Africa ver-
gunnen? gelijck zijn Ambassadeur maer versocht heeft. Dat strijt immers
tegen de handelinge of 'tgehandelde / daermen by blijven most / somen als
Mannen met eere wil geacht zijn.
Sr. Francisco. Mijn Heer: den Coning van Portugal en slacht 't Godloose
Parlement van Engelandt niet / die na dat se met haer Coning genoug-
saem vereenigten veraccordeert waren/ en datter niet anders aen gebrack
als de solemnele teyckening / die die van't Parlement niet konde nalaten/
echter daer uyt sijn ghescheyden en eenige zijnder Vyanden tot Rechters
hebben ghemaeckt / en door de selvẽ haer Coningh laten condemneren en
'thooft af-houwen / o neen.. Soo verd' en waren de Heeren Staten met
den Ambassadeur niet gekomen/ maer elck stont noch op zijn geheel/ d'een
om zijn eysch te mogen vergrooten / en d'ander zijn gebod te mogen ver-
minderen: had ghy toegetast op die tijt als hy dat versocht/ soo soudet den
Coning geapprobeert hebben/ so wijtet dan u selven: so lange als sodani-
ge Contracten niet getekent zijn / is men daer aen niet gebonden. 't Ex-
empel vande Francoysen tot Munster is daer van een levendige getuyge.
Sr. de Man. D. L. en behoeft my dat van 'tdooden en ombrengen vanden
Coning van Engelant so spijtig niet toe te duwen/ ick ben daer niet schul-
digh aen / noch wil het Parlement niet defenderen / noch haer werck
datse gedaen hebben: ende om recht daer van te spreken / het Parlement
en heeft den Coning niet gedoodt maer de Militie.

Sr. Francisco. Ja so soecktmen't nu te duyden: maer 'ten sluyt niet. Wt wiens naem is den Coning in gevanckenis gelept ende gehouden? en van tijt tot tijt nu hier nu daer heen vervoert? Wt wiens naem is hy eyndlijck tot Londen gebracht? niet uyt den naem des Parlements? wie heeft die gruwelijcke Moort-Raet gestelt? niet het Parlement? uyt wiens naem hebben die Tyrannen en Bloet-honden tegen den Coning geprocedeert en eyndelijck hem vermoort? niet uyt den naem des Parlements?

Sr. de Man. Ja: maer u.l. moet weten dat de Militie het Parlement daer toe gedwongen heeft.

Sr. Francisco Dat sluyt al weer niet. Doen den Coning eenige van zijn doot-vyanden uyt het Parlement wilde hebben / doen heeft het selve met Lijf en Ziel sich wel daer tegen gestelt; en waerom en heeft het sulcx oock niet gedaen doen de Militie de beste Patriotten van't Rijck dat dede? Besiet wat het Parlement van Parijs onlangs daer tegen gedaen heeft/doen de Regente maer twee of drie personen daer uyt had genomen en versondẽ sy gaen gesamentlijck tot twee drie malen by drie hondert sterck/ na de Regente toe/en versoeckẽ de restitutie van deselve/ en dat met ernstige woorden en suffisante redenen / en rusten niet tot dat sy die wederom hebben. Heeft het Engels Parlement wel eens daer tegen de Militie een suer gesicht gegeven? Neense: En heeft het Parlement alle de geen audientie gegeven die voor den Coning intercedeerden? gelijck oock alle de Heeren Ambassadeurs van Vranckrijck, Castilien en desen Staet? so de proceduren tegen den Coning aengevangen/ niet die haren waren / so hadden sy haer tegen deselve behooren geexcuseert en na de Militie gesonden te hebben ; maer ter contrarie sy geven immers d'een dese en d'ander dien antwoort/en alle sodanig/datmen met handen daer aen konde tasten/datse int sin hadden dẽ Coning om hals te brengen. En vraeg ick u oft Parlement over de proceduerẽn tegen den Coning gehouden / wel eens haer misnoegen ghetoont heeft? of daer tegen geprotesteert? neense voorwaer: of heeftse Carolus den outsten Soon des vermoorden Conincx wel eens voor dẽ wettigen successeur en haer Coning verklaert? neense. Maer ter contrarie/ sy doen den selven dag / datse den Coning om 'tleven gebracht hadde / opentlijck door heel London publiceren/dat niemant dẽ selve voor sodanig sal achten/ kennen/houden noch noemen/en dat op Lijf-straf. Ja sy laten dat doort heele Coningrijck doen. Eñ let voorts op haer andere proceduren/ ghy sult die bevinden van deselve natuyr te zijn : Sulcx datmen het Parlement het alles moet wyten en toeschrijven/en de Militie maer voor haer Dienaers en Exploiteurs van haer dessEynen houden / en door de welcke datse eenighe van haer Confraters uyt haeren Raet hebben gesmeten/ gevangen genomen/ de Stadt London bemachtigt / haer Meester gemaeckt vande Tre-

sor ie

sorien en voorts alles gedaen/watmen heeft gehoort eñ gesien. En die anders daer van oordeelt is verdwaelt.

Sr. de Man. Even wel soo ist al veel van V. L. geseyt / dat den Coning tyrannelÿck/ onwettelÿck en Godloosliÿck van't Parlement is vermoort/ daer het seyt/en soo ick hoor/voor al de Werelt in't druck sal uytgeven/ dat het sulcx wel en ten rechte heeft gedaen.

Sr Francisco. Hoort Sr. de Man, Het mach seggen wat het wil: Ick ben wel seker / dat geen wÿs en eerlÿck man dat Feyt anders sal keuren als ick heb gedaen.

Sr. de Man. Maer 'tis met seggen niet te doẽ/ men moet dat ooc bewÿsen.

Sr. Francisco. Wel dat's licht te doen: let maer hier op: Ten eersten: Ist waerachtigh/dat het Parlement onwettig was / als niet bestaende uyt soo veel en sodanige leden / en dien volgende in so veel en sodanige persoonen/ als van outs gebruyckelÿck is/en dien volgens zÿn alle die persoonen/die doemaels daer geseten hebben / met goet recht voor so veel Tyrannen te houden/ die de Regeringe des Lants hadde geusurpeert/door't middel van de Hoofden vande Militie. Te meer oock dat deselve geen Procuratie en hebben gehat/van sodanig volkomen of compleet Parlement van heel Engelant. Zÿnde onwedersprekelÿck waerachtig/dat/ als de Lords en Communs van Engelant met haer Coning in openbaren twist en Oorloge zÿn vervallen/ dat dan het Parlement in alle sÿn leden of in sÿn vol getal van persoonen moet bestaen / of het en is niet wettelÿck / maer tyranlÿck / en dienvolgens oock al zÿn Actien sodanig. Ten tweeden: So ist oock waer/ dat als de Coning van Engelant, met zÿn Onderdanen in openbare twist en oneenicheyt is geraeckt/dat het selve in of voor sodanig vol Parlement pro & contra, hinc inde, moet werdẽ gedebateert/ en nergens anders/mitsgaders daer beslecht: te wetẽ/dat de Lords en Communs aldaer haer klachte den Coning moeten voorhouden/en ten hooghsten maer reparatie eyschen en versekering in toekomende. Nu en is de Coning in of voor sodanig parlement niet gehoort/ja daer hy't versocht heeft/ist hem geweygert/tegens 't exempel van alle sÿn Voorsaten. Ten derden: Om datmen den Coning te recht gestelt heeft / en dat noch voor gedeligeerde Rechteren / tegens sÿn danck/en noch voor sodanige personen/die of sÿn doot geswooren vyanden/ of tot sÿn doodt gedebaucheert waren. Ten vierden: Om datmen voor de selve Rechters tegens den Coning crimineel heeft geprocedeert/gelÿc als tegen een gemeene Onderdaen / dat t'eenemael Tyranlÿck is / zÿnde alle Coningẽ daer van vry/ en maer alleen den Richterstoel Christi ten jongstẽ dage subject. Ten vijfde: Om datmen de Coning gedoot heeft/en dat noch publicq voor al 'tvolck / dat onwedersprekelÿck Tyrannigh is/ als zÿnde sodanige persoonen/absolut gesalfde Gods/daer geen Onderdaen de hant

mach

mach aenleggen / als God alleen/en dienvolgens daer van speciael vry en
uytgesondert / konnende op't alder hooghste niet meer verbeuren als haer
Kroon alleen voor haer persoon / sulcx dat alle die aen des selfs doot schul-
dich of hantdadig zijn geweest/insonderheyt oock alle die vant Parlement
rechte Tyrannen en meer als Vader-Moordenaers zijn. Ten seste: Sulcx
blijckt oock daer uyt/ datse den Coninck gedoot hebben/ daerse lange tijt te
vorē met hem in onderhandelinge waren getredē/en genoegsaem met hem
verdragen over alle de poincten van hare questie / en gereconcilieert. Ten
sevenste : Om datse hem gedoot hebben / sonder zijn eygen toestaen en be-
kentenisse van 'tgene daer mede datmen hem beschuldigde/ja daer hy't ex-
pressely ck ontkende / sonder 'twelcke niemant particuliers mach noch kan
wettelijck gedoot werden. Ten achste : Set hier by datse hem gedoot heb-
ben tegen het Convenant met het Coningrijck van Schotlandt opgerecht.
Ten negenste : Oock tegen haer menichvuldige/ hooge/ en diere beloften/
Eeden en Protestatien / voor al de werelt gedaen / ende eyndlijck. Ten
thiende: tegen de onderlinge handelinge en 'tContract met die van Schot-
lant ingegaen/op't overleveren van zijn Majesteyt in haer handen. Ende
soo u.l. mijn Heeren belieft/ dat ick alle 'tselve breeder bewijsen/seght my
wanneer dat u.l. sulcx belieft te hooren ick sal dat seer gaerne doen.

Sr. de Man. Dat neem ick aen : Maer ick heb nochtans inde H. Schrift
en andere wereltsche Historien wel gelesen / datter veel Coningen in haer
eygen Landt omgebracht en gedoodt zijn/ wat segje daer toe?

Sr. Francisco. Dat's waer : te wetē eenige van haer Openbare Vyanden,
die 'tRijck met gewelt hadde ingenomen/en haer gevangen gelegen: eeni-
ge door d'Vsurpateurs van 'tRijck tot haer verseeckeringe / eenige door Con-
spirateurs die na haer Kroon stonden/ eenige door persoonen expres daer toe
gedebauheert / eenige door haer Competeteurs die meer recht als sy tot de
Kroon pretendeerde te hebbe / eenige van haer Personele Vyanden, eenige
door Factionisten, wat vreemts inde Regeeringe en Staet daer mede voor
hebbende / en eenige oock wel by haer eygen Onderdanen tegen haer opge-
staen zijnde / maer wat gemeenschap hebben al die exempelen hier mede?
gantschelick niet. Ick bid u wijst my een eenig exempel inde gantsche We-
relt/ daer Vniversus Populus of de drie Staten des Rijcx , of de Staten Gene-
rael des Lants, opt by rijpe deliberatie vā rade/haren Erf-Coning te Recht
hebben gestelt/voor gedeligeerde Rechters/en hem daer crimineel doē aen
klagen/ en veroordeelen/ mitsgaders door deselve opentlijck op een Scha-
vot voor al 'tvolck oock voor zijn Paleys doen Richten en onthoofden ? ick
ben wel verseckert dat u.l. noch niemant ter werelt dat en kont doen ; en
segge daerom oock alsnoch / gelijck ick geseyt hebbe / dat Carolus de eerste
Coning van Engelant , Schotlant , Yrlant en Vranckrijck , Tyrannelijck en
Moordadelijck is vermoort.

Maer

Sr. de Man. Maer ghy en antwoort op mijn vrage niet: waerom wil den Coning van Portugal ons Angola niet wederom geven/en also Vrede maken.

Sr. Francisco. Mijn Heer om dat de Staten des Lands dat niet en begee-ren/en gelijck ghy wel weet/sonder haer consent kan dat niet geschiede.

Sr. de Man. Maer waerom begeeren die dat niet?

Sr. Francisco. Geeft u dat wonder?

Sr. de Man. Ja wel grootelijcks: want dan waer de Vrede ghetroffen/ en zijn Staet bevestight tegen Castilien, want de Heeren Staten souden hem dan niet verlaten/ maer ongh etwijffelt als hy't te quaet hadde/ bystaen met Volck en Schepen.

Sr. Francisco. Gelooft dat Koster soo krijghje een nieuwe Cap: soo soet/ wedd' ick/en fleuytje niet/dat hy daer na sal luysteren: Hy sal so geck niet zijn/ dat hy u zijn rechter been sal gheven / op een flauwe belofte van een houte stelt daer voor te sullen hebben in kas soo hy op een been niet gaen kan.

Sr. de Man. Wel hoe wat's dat ghesepd?

Sr. Francisco. Dat is dat ghesepd/ dattet het Rijck van Portugal in gheen-derley manieren gheraden is / u versoeck van Angola, of de restitutie van Paul Louande en de Forten van dien/nu lest weerom ingenomen/toe te staen / en dat op een simpel mondelinge belofte van eenigh secours in tijdt van noot: haer is te veel aen het alleen-geheel besit van Angola gelegen / ja soo veel als Holland aen haer groote Visscherije: 'theele Coningrijck ja elck mensch heeft zijn In-terest daer in: en maeckt selfs eens die rekening / daer vallen in Angola Jaer-lijcks vijftien of sesthien duysent Slaven / diese voor een kleynigheyt daer koo-pen / of ten minsten voor eenighe van haer eygen vruchten / of Hantwercken / en halen die daer met haer eyghen Schepen en Natie en brenghen die daerse van doen zijn / en verkoopen deselve het stuck van drie tot acht hondert Gul-dens: na datse die verd of heynt brenghen / beloopt dat niet een ongelooflijc-ke Somme Gelts Jaerlijcx conqueste? en die soeckt ghy haer uyt de handt te trecken. Daer-en-boven weten sy / dat Castilien door 'tverlies van 'tsel-ve / aengaende haer Slaven soo grootelijcx gheincommodeert is / dat sy eynt-lijck ghenootsaeckt sal werden daerom vrede met haer te maken dat sy anders niet doen en sou / als ghy een voet daer in behielt / en dat sy haer Slaven van u konde krijgen / Sy houdent in Portugael oock daer voor / dat ghy in tijt en wijle / hebbende de rechte soeticheyt van dien handel gesmaeckt/ haer daer na/ onder d'een of d'ander pretext/voorts tenemael daer uyt sout votsen. Sy ken-nen u wel dat ghy Arge Linckers zijt/diemen niet al te veel mach toe vertrou-wen. En ghelooft my dat den Koninck of de Staten des Landts u versoeck toestonden / de Ghemeente raeckte op rollen / en God weet hoe dat dan sou afloopen / en den Koninck met de Staten vreesen daer voor. Daeromme mijn Heeren set dat uyt u hooft.

D Wel

Sr. de Man. Wel op wat voet wil den Coning van Portugal dan met ons handelen?

Sr. Francisco. Op desen voet aengaende Angola. Dat hy te vrede is / dat ghylieden of de Particulieren van desen Staet/daer in Angola seker getal van Swarten Jaerlijcks sult moghen komen koopen/om na u Neerlands Brasil te brengen/mits betalende den ordinaire Tol daer van gelijck zijn eygen Onderdanen.

Sr. de Man. Daer vint ick dese zwaericheyt in / dat wy op die voet niet seker soude gaen met de Swerten / om dat u natie aldaer alle deselve voor die van haer natie opkopen/en aen onse natie en Schepen geen sullen willen overlaten of verkoopen/en dat om ons so veel te incommoderen en deculteren en populatie van ons Brasil daer door soo veel te beletten als sy immermeer konnen.

Sr. Francisco. Neen dat's abuys / men soude konnen vast setten / dat de Compagnies Schepen binnen sekeren tijd met haer Slaven daer afghevaerdight sullen moeten werden.

Sr. de Man. Ja dan sullen sy ons op een ander manier daer mede bedriegen. De Portugesen en deugen niet.

Sr. Francisco. Wel aen: staet u dat niet aen/soo bedinght van den Coning Jaerlijcks seecker ghetal van Slaven voor u Brasil / te leveren in Angola aen boort van u Schepen/en dat tot sulcken prijs als ghylieden daer over sult konnen accorderen.

Sr. de Man. Daer sien ick die zwarigheydt in/dat wy lichtelijck te veel of te weynich souden eyschen/en dienvolgens ons selven grootelijcks daer by verkorten konnen/want wie weet hoe veel dat wyder van doen sullen hebben? dat hangt altemael daer aen/na dat onse quartieren van Brasil van d'Ingesetenen deser Landen gebeneficeert sullen werden.

Sr. Francisco. Dat's abuys mijn Heer: dat hanght altemael daer aen / na dat ghy de luyden tracteert die derwaerts sullen gaen om sulcks te doen. En so u.l. in die voorslach oock zwarigheyd vint/soo isser noch een ander/ namentlijc dese: Set u Brasil of den handel van dien met Swarten aen d'Inwoonders of die van Portugal open / en consenteert haer deselve voor haer eygen rekeninge/ en met haer eygen Schepen/daer te brengen en te verkoopen / mits datse met soo weynigh of veel/diese daer niet konnen verkoopen wederom van daer sullen mogen verzeylen/naer alsulcke plaetsen alst haer sal gelieven. En zijt wel versekert dat de Portugesen u/van tijd tot tijd/ daer soo veel Swarten sullen brengen/ja veel meer als u.l. van doen sult hebben/ en daer aen soude 't Rijck van Portugal oock groot contentement nemen / en zijt ghyluyden dan oock vry van alle zwarigheden die ghylieden op dien handel kont maken en bybrengen.

Sr. de Man. Wel de Portugesen mochtender dan geen met alle brengen en ons soo laten sitten.

Zijt

Sr. Francisco. Zijt daer niet eens voor bekommert/ de Portugesen soecken niet lievers: en ten overvloet sal den Coning daer voor staen.

sr. de Man. Wel nu aengaende St. Thomé hoe verstaet Portugal dat stuck.

sr. Francisco. Dat de Compagnie oock soude moeten daer van desisteren/ te weten vande Fortertesse dat sy daer hadde verovert/ eer dat de tijdinge vande gemaeckte Treves daer quam/ en dat voor een seker stuck gelts/ of quantiteyt Slaven/ of Suycker / soomen best sal konnen accordeeren: dat Eylandt is te kleyn om twee Heeren te hebben/ en de Suyckeren die daer vallen/ komen toch hier te Lande altemael over Portugal.

sr. de Man. Desen eysch van Portugal staet my gansch niet aen / noch van 'teen noch van 'tander/ en salder oock noyt mijn stem toe geven.

sr. Francisco. En soo ghy nochtans wijs zijt en het beste vande Compagnie soeckt/ soo sult ghy dat aennemen eer't te laet is: men seght gemeenelick/ hy spieghelt hem sacht die hem aen een ander spiegelt; steeckt u Neus eens inde Oude ende Nieuwe geschiedenissen / besiet eens inde Fransche Historien / hoe trots dat haer de Engelsche tot haer groot nadeel hielden ten tijde van Carel de sevende Coning van Vranckrijck; namentlijck hoe datse op de t'samenkomste van beyderzijdts Ambassadeurs tot Calis, ten eynde om Vrede te maken / en haer differenten te vereenigen/ opiniatelijck daer op bleven staen/ datse niet een duymbreet Lands wilde quiteren van 'tgene sy in Vranckrijck besaten / en hoe den Coning van Vranckrijck voorschreven / haer dat ghenoechsaem toestont/ mits conditie datse alle haer Landen/ in Vranckrijck ghelegen/ te leen van hem en zijn Kroon souden besitten/ gelijck sy van outs altijt ghedaen hadden/ en dat sy daer geensins toe wilde verstaen maer haer gheprætendeerde souverainiteyt behouden/ en hoe sy daer over/ by continuatie van d'Oorloghe/ 'teen met 'tander hebben verloren / ja soo datse niet een voet lants daer in behouden hebben/ sulcx dat de Serres daer op seyt qui tel refuse qui apres muse. Besiet mede hoe't den Coning van Spagnien met u gegaen is: die oock gheensins wilde wijcken/ op de onderhandelinghe tot Breda van zijn ghesustineerde / noch aennemen 'tgheene de Staten van dese Landen hem aenboden en præsenteerden / maer hoe ist hem daer over ghegaen/ by continuatie van d'Oorloghe? dat ick u niet behouf te segghen/ seecker niet een hayr beter als de Engelsche. Slaet oock u oogen eens op de indiscrete eysch vande Francoysen dese voorlede Jaren / tot Munster/ en ick vrage V.L. of sy/ na u opinie/ nu daer van geen groot berouw hebben? en of sy niet veel minder/ als haer den Coning van Castilien daer heeft gepresenteert/ nu niet sullen laten payen? Daerom rade ick u oock neemt dat ghy kont krijgen/ want ick vreese dat ghy anders/ by continuatie van d'Oorloghe hier na niet met allen sult hebben.

Sr. van Beeck. Daer is met den Ambassadeur van Portugal niet te handelen/ als ghy meent dat ghy hem hebt dan bent ghy hem weerom quijt/ hy speelter

ter mee:dan heeft hy last en volle commissie/en dan wederom niet/en traineert ons al soo na zijn eygen lust en appetijt/en geckt genouchsaem met ons.

Sr. Francisco. Dat is het vreemste dat ick mijn leven opt hoorde: segt ghy dat van den Ambassadeur Messieurs? Men spreeckt in Portugal niet anders van u of de West-Indische Compagnie/en na dat ick my daer op heb geinformeert/soo spaert ghy de waerheydt daer aen / soo dickwils als ghy dat seght. Want is dat niet waer dat hy u de restitutie van u verloren plaetsen en Landen in Brasil ghepresenteert heeft te doen doen / eer dat u groote macht derwaerdts ging? en heeft hy niet van tijd tot tijd daer in gecontinueert? ja tot heden toe? is hy wel een stroobreet opt daer van getreden? neen hy: heeft hy niet selfs dagelijcks de Heeren Staten aengemaent en versocht tot het sluyten vande Vrede? en daer by wel erpressselijck gedacht dat hy zijn woort stont/en soude blijven staen? als alleen doen hy hoorde dat Louande met de Forten in Angola by zijnen Coning weder ingenomen waren: wat dunckt u had hy doen geen gelijck te seggen / dat hy inde handelinghe dien-aengaende niet wijders treden konde/ voor en aleer hy naerder last hadde van zijnen Coning? wie kan hem daer over blameren? seker niemant. Maer laet ons daer tegens eens besien uwe Actien tegen hem: ist niet waer/dat ghy of de Heeren Staten voor u / tot verscheyde reysen by hem geweest zijt/in effecte meer om hem uyt te hooren/en t'abuseren als eenich Tractaet met hem aen te gaen? dat ghy alle twee of drie Maenden na dattet u in 'tHooft quam/dat eens hebt verbat? latende hem ondertusschen wachten en op hoop leven als de gecken. En ghevende uyt voor al de Werelt/ d'eene tijd dat hy gheen volkomen Procuratie had / d'ander tijd dat hy niet en was te vertrouwen/ somtijdts dat hy resilieerde / en somtijdts weer een ander leugen. Hebt ghy staende de handelinge met hem / ondertusschen niet u beste gedaen om heel Brasil af te loopen / en hem nochtans hoop ghegheven van met hem te willen sluyten? en had u dat gheluckt / soud ghy hem niet een schop in zijn gat ghegheven hebben/ en laten loopen? Hebt ghy niet by de vijf Maenden ghewacht tusschen de leste en naest leste by-een-komste om met hem vorder te handelen/als wanneer hem maer weynich dagen tijds gegeven wiert om op u versoeck te antwoorden? wat dunckt u hier van? en seght ghy noch sulcke dingen van hem? seker dat sluyt niet.

Sr. de Man. Goede vrient wat sal ick je seggen: so den Coning van Portugal of de Staten aldaer niet en konnen resolveren om ons Louande met de inghenomen Forten wederom te geven/ soo heeft hy te verwachten / datter een hondert Kapers hem op het lijf sullen komen.

Sr. Francisco. Dat weet hy wel/ en is dat oock al getroost/ghelijck als ick flus ghesept heb. Maer seght my eens is dat het bedrijf van de Compagnie? heeft die dat soo voor ghestagen en goet ghebonden? en tot redres van haer vervallen staet/noodigh en dienstigh geacht?

Wat

Sr. van Beeck. Wat seytmen daer van in Portugal?

Sr. Francisco. Dat sal ick u wel seggen mijn Heeren: men seydt daer / dat hier driederley opinien regeeren: Dat de Eerste verstaen/datmen met ghewelt van Wapenen de saecke van de Compagnie moet herstellen / en oock gheheel Portugals Brasil innemen / en datmen derselver raet nu twee Jaren achter een gevolght heeft/hoewel met kleyne vrucht. Dat de Tweede verstaen, datmen alleen maer tot koste van 't Landt het Reciff met d'andere Zee-Forten/die ghy daer noch hebt/behoort t'onderhouden/ende voorts alles op de Kaperije aen te leggen/en te maken datter hondert Kapers in Zee gaen / en dat alle de Portugesen genomen werden/die na Brasil gaen en van daer komen / en datmen dat nu sal in't werck stellen. Dat de Derde verstaen / datmen behoort t'accorderen somen best kan / behoudelijck dat de verlozen plaetsen van u Neerlants Brasil aen de Compagnie gerestitueert werden/ en datse seecker is soo veel Slaven uyt Angola te sullen trecken als sy van tijd tot tijd sal van doen hebben. Men seyd oock/dat de Compagnie de hertste drijvers zijn gheweest van d'eerste opinie/en datse die van Zeeland en Groeningen op haer hand kregen / en so met gewelt dat door gedrongen hebben/datter tot twee malen toe so groote macht van Volck / Schepen en Ammunitie derwaerts ghesonden is; dat de Zeeuwen alleen en voornamentlijck de eenige of voornaemste drijvers vande tweede opinie zijn/en dat om also aen haer oude neering weer te komen of haer verlozen welvaert / die voornamentlijck inde Kaperije bestaet / wederom op te rechten/ sonder op de welvaert vande Compagnie eens te sien: Dat d'andere Provintien/die niet langer tot d'Oorloghe verstaen / dat toestaen op hoop dat Portugal daer door gedwongen sal worden/de Compagnie haer versoeck toe te staen: en van wat effect dat zijn sal sult ghy in twee Jaren wel sien. Voorts dat de Provintien van Gelderland, Holland, Vriesland en noch een of twee van d'andere van de derde opinie zijn / maer dat die de Compagnie noch d'andere daer toe niet en hebben konnen brengen/en salmen hier naer/alst te laet is/gewaer worden dat sy't best voor hebben gehad/en van 't rijpste oordeel zijn gheweest. Maer ghy Heeren Bewinthebbers/een ding moet ick u vragen/ wat proffijt sal doch de Compagnie uyt dese Kaperije trecken? wat welvaert het Landt? en de ghemeene Man?

Sr. de Man. Dat sal ick u segghen: daer door sal ons Boots-volck aen de hand gehouden en werck gegeven worden; De Scheepmakerye en Equipage ter Zee sal daer by hier te Lande blyven florеren/en alle Neeringen die daer aen vast zijn; veel kalijsen en arme Duyvels/ die van 'teen Broot tot het ander niet konnen komen/sullen daer by op komen / en Vrou en Kinderen rijckelijck de kost winnen; de Waerden/Herbergen/Voerluyden en diergheliјcke sullen daer by wel varen; de Reders sullen daer by Rijck worden: De Compagnie sal haer gedeelte/en dat buyten haer koste / van den Buyt hebben: Het Landt sal oock

oock zijn inkomste daer van trecken; In somma ick kan u de welvaert daer van voor dese Landen niet beter gelijcken als by een nieuwe Visscherije/ daer elck een/die daer mee omgaet/en daer men die Neering doet/ wel by vaert; of daer uyt kont ghy dat oock wel begrijpen/datter soo veel schats aen Suycker daer door in't Land sal komen/sonder een stuyver daer voor te betalen.

Sr. Francisco. Mijn Heer V.L. spreeckter heel levendich en smaeckelijck van/dan't is geen wonder/de Engelsche zijn in die Neering geconfijt en Doctoren in die kunst.

Sr. de Man. Segje dat? neen: werpt de Zeeuwen niet wech/ die souden't ons noch wel te raan gheven; dat zijn Kapers in haer gat en leven daer by als de Visch in't Water: die durven wel seggen / schijt inden handel, alsser Buytte halen is. Ha/ha! ick moeter om lacchen: wat dunckt u daer van?

Sr. Francisco. Ick weet niet wie de slimste zijn/sy deughen alle bey niet/de vromen uytgesondert/die daer geen part in hebben. Maer dat overgeslagen; V.L. moet met mijn bekennen/dat al wat u.l. segt valsch en gelogen is/ soder geen groote Buyt en valt/of datse meest met de kous op't hooft weerom t'huys komen.

Sr. de Man. Ja dat's waer/maer daer is gheen twijffel aen/ sy sullen wel Buyt maken.

Sr. Francisco. En ick denck wel neen / dan den tijd salt leeren: en dit moet u.l. my oock toestaen. Dat/in cas dat den Coning van Portugal soodanige ordre stelt/dat zijn Onderdanen haer Suyckeren sekerlijck uyt Brasil t'huys krijgen/dese nieuwe Kaperije tot groote schade en nadeel sal strecken/ beyde vande Compagnie en de particuliere Ingesetenen deser Landen.

Sr. de Man. Wel waer in toch? krijghen sy gheen Buyt sy blyven de selbe diese zijn/en de Gemeente en verliest daer niet by/noch oock het Landt.

Sr. Francisco. Acht u.l. dat soo licht mijn Heer? ick niet: dat stuck siet ghy niet diep ghenoegh in. 't Is waer de generale Kous-rederije of dat de Kapers in't generael meest met de kous opt hooft wederom t'huys komen/ brengt wel soo geen generale qualickvaert of verarming in't Landt / als wel een particuliere/en by namen van de Meesters of Reders / die soo veel daer by verarmen alse daer aen uytgheleydt hebben: Maer considereert met my eens de schade die het gemeen of d'Ingesetenen deser Landen sullen lijden / by aldien de Vrede met Portugal niet voort en gaet/ en dat de Portugesen haer Suyckeren seeckerlijck over krijgen of daer in't Lant laten/ en dat de Compagnie alleen maer met soo veel macht geassisteert wert / datse haer Forten met het Reciff konnen besetten en bewaren. Namentlijck datter dan Jaerlijcx versuymt sullen werden uyt ons Neerlands Brasil in dese Landen te brengen / tot dienst vande ghemeene Negotianten/de Nombre van dertich duysent Kisten Suyckers als een vrucht van haer eygen Land/ diemen daer metter tijt sal konnen winnen/daer

voor

voor het gemeen niets voor en is gegeven of uytghelejdt / en dewelcke ghehouden moeten werden voor suyvere conquesten daer elck Lit zijn gedeelte in heeft bedragende die tusschen beyde ghereeckent ten minsten festigh Tonnen Gouts. Set hier by datter dan aen andere vruchten meer versuymt sullen werden daer te winnen en hier te Lande te brengen/als van Brasilienhout/Tabach/Indigo/Gember/Catoen en meer andere/ wel voor vijfthien Tonnen Gouts/ makende te samen een somme van vijf-en-tseventigh Tonnen Gouts Jaerlijcksche Conquesten. Set hier noch by de duysent Kisten Suyckers thien Jaren lang/die den Coning soude gheven by voortganck vande Vrede / die mede versuymt sullen werden ; en dan noch de proffijten of de verhandelinghe van wel vijfthien duysendt Kisten Suyckers by de Particulieren Jaerlijcks buyten 's Lands/dieder dan meer in't Land souden komen als anders/dat alleen noch wel thien Tonnen Gouts des Jaers sal bedragen. Of rekent de onvermijdelijcke kosten die het ghemeen dan sal moeten doen aen Vtheemsche / die sy met de Vrede soude versparen en niet behoeven te doen: als ten eerste tot den inkoop van sesthien duysent Kisten Suyckers/diese dan van de Portugesen of van die van Portugal Jaerlijcks sullen moeten koopen/en daer vooren betalen ten minsten veertigh Tonnen Gouts. Item/ tot den inkoop van Brasilienhout/ Catoen en andere Waren wel thien Tonnen Gouts. Ende by aldien het tot een generale Oorlogh tusschen ons en Portugal uytbarst / dat grootelijcx te vreesen staet/soo moet hier noch by staen wel vijfthien Tonnen Gouts die het gemeen alsdan meer sal spenderen als nu aen't Sint Tubes Sout/ also sy dat dan van d'Oosterlingen sal moeten koopen/en dienvolgende soo veel meer daer voor uyt leggen/dan of 'tselve by onse eygen Ingesetenen en haer Schepen daer gehaelt wiert: alle 'twelcke te samen bedraegt een somme van vijf-en-festigh Tonnen Gouts/die het Gemeen by d'Oorloghe Jaerlijcks sal moeten aen andere Natie besteden en uytgheven / en daer mede dat sy deselve sullen verrijcken / dat voorwaer geen saecke is van kleyne consideratie.

En alsmen dese sake voor't particulier dan gaet examineren / soo sult ghy bevinden / dat de Participanten daer mede versuymen de heele opkomste en redres van haren Staet / die anders by Vrede seer ghemackelijck in weynich tijts is te practiseren / en dien volgens de verbetering van haer actien of die op Prijs van't Capitael te brengen dat wel Hondert en Dertich Tonnen Gouts importeert/Item haer Jaerlijcksche uytdelinge of genot van haer Capitael / datmen by Vrede in weynich Jaren op vijf-en-twintich of dertich Tonnen Gouts sal konnen brengen.

Nu aengaende den Staet van't Lant / die sal daer by in een Jaerlijcksche oncoste vervallen van drie Duysent vijf-hondert Soldaten met haer Officieren daer te Lande t'onderhouden / tot bewaringe van des Compagnies Forten / mitsgaders om de Magazijnen daer te Lande mede te provideren en de

For-

Fortificatien t'onderhouden/ gelijck oock eenige Oorloog-Schepen/ dat haer ten minsten t'samen kosten sal acht Tonnen Gouts daerse by voortganck vande Vrede haest t'eenemael van ontslagen sou zijn.

Wat de Particuliere Ingesetenen belanght. De Negotianten sullen daer door missen groote conquesten in Brasil te doen / en dat op hondertderley manieren/ d'een door dese d'ander door die. De Schippers / en Reders om met haer Schepen na Brasil en Portugal te varen/ als oock het Bootsvolck. In somma elck een een goedt deel van zijn welvaert/ dat niet als groot miscontentement onder 't volck/ verarminge vande Gemeente / diversie vande Negotie/ vertreckinge van d'Ingesetenen/ als andere zwarigheden sal veroorsaecken.

Hier uyt kan een yegelijck wel bevroeden hoe schadelijck dat aen d'een zijde het nalaten vande Vrede en aen d'ander zijde hoe proffijtlijck het sluyten van dien sy/ overweegt dat te samen nu eens tegen u Caperije ick wed ghy sult my gelijck geven / en oordelen dat het veel beter is Vrede te maken als niet.

Sr. de Man. Confrater van Beeck ick moet gaen / ick wilje goeden dach seggen.

Sr. van Beeck. Neen Confrater gaet soo niet wech/ maer laet ons noch wat praten.

Sr. de Man. Ick macher niet meer van hooren. Adieu ick moet gaen.

S. Francisco. Ja soo vaer ick met elck een / als sy niet en konnen antwoorden soo loopen sy deur. Wel ick mach dan oock gaen.

Sr. van Beeck. Neen blijft noch wat staen/ wy sullen noch wat vreemts hooren/ siet hier komt Seigneur Onkelboer na ons toe / daerme sullen wy't weer hebben.

Sr. Onkelboer. Goeden dach mijn Heeren.

Sr. van Beeck. En u alsoo Sr. Onkelboer: wat brengje nieus ?

Sr. Onkelboer. Ick heb daer lang staen praten met een seker vrient/ die desen morgen uyt den Haghe gekomen is.

Sr. Francisco. Wel wat brengt die voor nieus mede ?

Sr. Onkelboer. Dat de Heeren Staten Generael en van Hollandt op't hooghste bekommert zijn met u Compagnie en gaerne deselve wederom op de been soude helpen/ al sou't haer vry wat kosten / en dat om de mont te stoppen van al de Compeerkens die dagelijcks daer over schreewen als Magere verckens / 'tis altijt de Heeren Staten voor de Heeren Staten achter / laten die ons haer beloofde subsidien betalen / haer beloften presteren / en by ons doen als wy by haer gedaen hebben / en hondert sulcke en diergelijcke beuselinghen meer uytwerpen / niet eens willende bekennen dat zijt selver verbruyt hebben/ of haer lieve en ghetrouwe Heeren Wint-breeckers / hola ick meen Bewinthebbers.

Sr. van Beeck. Wel benje met de kop gequelt ? of benje dronken ?

Ick

Sr. Onkelboer. Ick ben niet dronckeu / al heb ick een Romer van een pint. Al semwijn in't lijf/soo weet ick evenwel wat ick segh.

Sr. van Beeck. Wel dan: waer in of waer mee hebben wy't verbruydt Seght niet meer alsje weet.

Sr. Onkelboer. Ick sal u dat braef gaen seggen en bewijsen Sr. van Beeck, soje dat wilt hooren/maer ick beding/datje niet quaet moet worden/al gaen ick somtijds wat grof aen/u.l. weet dat is soo mijn manier; ick ben soo gemaeckt ick moet soo versleten werden.

Sr. van Beeck. Nou nou segh op/laet ons u groote wijsheydt eens hooren/ ick verlang daer naer/en denck dattet op een Hoere praetje sal uyt komen.

Sr. Onkelboer. Mijn Heer u.l. zijt grootelijcks gheabuseert/ en dat moetje oock weten/dat ick het niet van mijn selven heb/dat ick sal seggen/maer dat ick hier en daer van d'een Heer of d'ander gehoort heb/op de Comperitien daer ick met haer heb geweest.

S. van Beeck. Dat schat ick op 'teen Hoerhuys of 'tander; segh op maer/ ick heb niet langh tijdt.

Sr. Onkelboer. Licht op alsoo eerlijcke plaets als u Voor-Ouders.

Sr. van Beeck. Ick verstaje niet/watje seggen wilt.

Sr. Onkelboer. Ick seg/dat ick dat gehoort heb/ licht in so eerlijcke plaets als het Kroegje is/ dat het moye en vriendelijcke Jaquemijntje beneden in het West-Indisch-Huys ophout/daer u Confrater De Man, by recommandatie en erffenis van zijn groote Maet en Voorsaet/Patroon is/en daer hy en ghy en meer andere van u Confraters alle daegh ter sluyp een Tabackje gaet drincken/en die weer met een Biertje af-spoelen: verstajet nou?

Sr. van Beeck. Tut tut.

Sr. Onkelboer. Nu hoort toe dan: ick sal overslaen u.l. te segghen / dat u Compagnie veel te vroegh is opgerecht/en daerom dat deselve/ghelijck als een mis val of misgeboorte nootsaeckelijck sterven en vergaen most / sonder tot zijn volkomen perfectie/ sterckte noch ouderdom te komen: als mede sal ick voorby gaen te seggen/dat u.l. Compagnie onfatsoenlijck is geformeert / en gelijck als een wanschapen schepsel ter werelt ghebracht/ daer nootsaeckelijck elck een metter tijd de walg van krijght/en datmen liever doot had/als dat het langher sou leven / en daer de Ouders selfs haer over schamen: maer neen ick sal u.l. gaen bewijsen dat ick geseyd heb.

Sr. van Beeck. Neen / holla! eerje voort gaet soo moetje my reden gheven van datje daer seght/van dat de West-Indische Compagnie te ontijdich is opgerecht/en dan noch deformelijck, want dat zijn twee zware lasteringen.

Sr. Onkelboer. Moet ick dat dan noch al eerst doen? wanneer sal ick dan gedaen hebben? 'twort laet/de Beurs-tijt komt aen/en ick sou gaerne noch een partije sluyten/daer ick mee besich ben.

E Ick

Sr. van Beeck. Ick kan wel dencken wat voor een partije.

Sr. Onkelboer. Neen waerachtigh: een partije op deposito van vier of vijf duysent pont.

Sr. van Beeck. Nu ick gecker mee: gaje maer voort / ghy hebt noch tijdts genoegh/ ick moet mee op de Beurs zijn.

Sr. Onkelboer. Dat ick geseyd heb dat u Compagnie te vroegh is opghe-recht/ dat is waer / en veel zijn daer in van mijn ghevoelen: want 'thadde veel beter geweest/ datmen daer mede noch wat gewacht / ende eerst noch een ander Compagnie opgerecht had/ te weten Een Africaensche Compagnie, van de ghe-heele Kust van Africa, beginnende van de mont vande Straet van Guibraltar tot aen de Caep de bon Esperanca, het Eylant van Sint Thomee daer mede in begrepen / dat voor eerst tot een beginsel al genouch had gheweest / en deselve oock aensienelijck en machtich genouch / dewijle die gehad soude hebben bin-nen haer districkt/ de Kust van Barbarije buyten de Straet, Capo Verde, Guinea, de Bocht, Sint Thomé en Angola. En dese Compagnie soudemen metter haest opgherecht / ende met hulpe vande Heeren Staten op een considerable tocht/ gantsch Meester gemaeckt hebben van het Casteel Del Mina, Paul de Louande, der selver Forten, Bengala en Sint Thomé, en consequentelijck alsoo van haer ge-heel districkt. Dese saecke hadde behooren voor te gaen/ en dat om verschepde redenen/ als Voor eerst, om den Coning van Spagnien daer door te verzwac-ken en te incommoderen/ in meest alle zijn Rijcken/ doch insonderheyt in Brasil en West-Indien door het ontrecken vande Slaven of Swarte van de Kust van Africa; die deselve Landen niet en konnen missen / ja daer by deselve voorna-mentlijck bestaen. Ten tweede. Om daer door d'andere volghende Compa-gnien daer van ick terstont sal spreken / te versekeren vande voorseyde Slaven of Swarten/ dewijle sonder de voorsz verseckeringh/ gansch niet gheraden was deselve op te rechten. Ten derden. Om daer door niet alleen te proeven d'in-tentie van Spagnien, of sy 'tverlies van de voorseyde plaetsen/ met macht soude soecken t'herstellen/ daer uyt datmen dan besloten soude hebben/ dat sy van ghe-lijcke soude doen/ somen haer in Brasil en West-Indien oock quam aen te tasten/ maer oock daerom/ om daer door Spagnien op een ander of dese plaetsen werck te geven/ om die weder te recouvreren/ terwijle dat d'andere Compagnien hem in Brasil en West-Indien vast aentasten/ en dienvolgens mede/ om deselve in ha-re Proceduren aldaer merckelijck te hulp te komen en te verlichten.

Als nu dese voorseyde Africaensche Compagnie hare voornoemde plaetsen bemachtigt wel versterckt en beset hadde/ soo hadmen eerst behooren de Com-pagnie van West-Indien op gerecht en deselve van gheen grooter districkt ghe-maeckt te hebben/ als van Pointe del Rey tot de engte van Pannama en Nom-bre de Dios, beyde incluys in de Noort-Zee/ ende van de heele Kuste van Chily en Peru tot de voorseyde engte toe in de Zuyt-Zee/ daer inne begrepen / alle de

Caribis

Caribis Eylanden / mitsgaders d'Eylanden van Spaniola / Cuba en andere in de Noort-Zee ghelegen / als mede de Rijcken van Chily en Peru, dat oock al groot genoegh geweest soude hebben voor een Compagnie.

Dese Compagnie/also die gelijck als 't hart van den Koning van Spagnien soude hebben moeten aentasten/soude daerom oock extraordinaris van de Heeren Staten geassisteert moeten zijn geworden/ omme op haer eerste Tocht / de Silver Vloot van Spagnien in die plaets aen te tasten/en te nemen / als oock deselve plaets mede/ daer men die soude bevinden te leggen/ 'tsy dan binnen de Havana of tot Cartagena : en voorts soude die van Jaer tot Jaer / in haer proceduren gecontinueert moeten hebben / tot dat sy volkomen Meester had gheweest van alle de Kusten en plaetsen van haer districkt/mitsgaders de voorseyde engte in de Noort-Zee.

En op het eerste goet succes van dese Compagnie/hadmen behooren u Brasilsche Compagnie eerst op gerecht en deselve tot haer districkt maer gegeven te hebben heel Brasilien, van Pointe del Rey exclus / tot de Straet van Magelanen toe/en soude die Compagnie dat ick u Compagnie acht te zijn / daer aen Land en spuls genoegh gehad hebbe. En wie twijffelt daer aen / dat had ghy soo lange gewacht met u Compagnie op te rechten / dat ghy/ zijnde oock geassisteert na behooren van de Heeren Staten/niet in korten tijt u volkomen Meestergemaeckt soud hebben van gansch Brasilien? en dat met weynig tegenstants van Spagnien, alsoo die genoegh te doen gehad soud hebben met de Africaensche en West-Indische Compagnie.

Op dese dingen/voorslagen en proceduren/die ick houde datmen had behooren int werck ghelept te hebben voor het oprechten van u Compagnie / siende / hebben my doen segghen / en doen my noch segghen dat u Compagnie te vroech is opghrecht / en dien volghens heb ick'se vergeleken en verghelijckse noch by een mis val of misgeboorte dat te vroech of voor zijn tijt inde werelt is gekomen/en dienvolgens dat het selve of haest sal sterven/of nimmermeer tot eenige besondere of haer behoorlijcke wasdom of sterckte komen. En waer te wenschen datmen 't soo had gepractiseert / want ick ben wel seker dat desen Staet/ daer door hedensdaegs volkomen Meester soude zijn geweest van Angola, Brasil, Peru en de groote Eylanden van Cuba en Hispaniola, ja mogheliijck oock wel van Nova Spagnien : alsoomen/ na de conqueste van Brasil, dadelijck na mijn en meer ander luyden oordeel/de vierde Compagnie soude behooren op gerecht te hebben / en deselve het district gegeven van Nova Espagna en alle de Verginesche Landen of Nieu-Neerlandt / daer aen sy oock meer als ghenouch soude gehat hebben / de welcke mede niet stil ghesetén sou hebben / maer ongetwijffelt haer beste gedaen/ om hare Landen te bemachtigen.

Ende op dat dese respective Compagnien te beter tot haer voornemen soude hebben moghen geraken / soo had van noode geweest / dat de Heeren Staten hier

 hier

hier te Lande met hare proceduren stil geseten / en alleen maer een Defencive Oorloge ghevoert / en op de Kust van Spagnien ghestadich een groote Vloot Oorlogh-Schepen ghehouden en voorts als ghesept / dese Compagnien met volck en Schepen op hare kosten gheassisteert hadden. Examineert nu eens onpartijdich by u selven of ick gelijck heb of niet.

Aengaende nu dat ick u Compagnie een ghedeformeerde Compagnie heb ghenoemt / en deselve vergheleken by een Monster of Wanschapen Schepsel / daer elck voor schrickt en walcht / en daer d'Ouders en Vrienden selfs haer van schamen / en dessels doot wenschen / dat doen ick uyt dese redenen. Ick vraech V. L. Sr. van Beeck of u Compagnie niet met recht vergeleken mach werden by een wanschapen mensch / dat meer als een hooft heeft? dewijle dat de Camers of de Bewinthebbers derselver / van eersten aen datmen die heeft opgerecht / doorgaens met malkanderen twistich zijn geweest gelijckse noch zijn / namentlijck / dat d'eene voor goet en noodich achtede / dat keurde d'ander voor quaet en schadelijck / als d'een Oost op wilde / so wilde dander nae't Westen / dat d'eene prees dat laeckte d'ander / als d'eene wilde stil staen soo wilde d'ander voort gaen / wilde d'eene dit d'andere wilde dat / heele Boecken soudemen daer van beschrijven / maer dewijle dat dat elck een bekent is / soo dunckt my't de pijne niet waert te zijn meer daer van te spreken. En dat is alsoo mijn Eerste reden.

Ick vraghe u.l. oock Sr. van Beeck, of dat niet een wanschapen mensch is / die sulck een grooten Maeg als een Bier Ton en grooten Buyck heeft als een Toelast? ick weet dat ghy dat sult toestaen: Ist nu niet waer / dat de Compagnie van West-Indien / wel by sulck Monster mach geleken werden? ten aensien datse soo veel honderdt Tonnen Gouts van haer selven / soo veel subsidien van 't Landt / de vijfthien Tonnen Gouts van d'Oost-Indische Compagnie en soo veel opghenomen penninghen altemael verslonden heeft / sonder dat yemant anders daer wel by gevaren heeft / als de Bewinthebbers. Ick vraghe u dan of ick geen gelijck heb? en dat is mijn Tweede reden.

Ick vrage u oock Sr. van Beeck, of dat geen Monster of Monstreus mensch is / dat meer een Wolf gelijckt als een mensch? dat meer een Wolfs aert heeft als een redelijck mensch? ghy moet bekennen ja: Nu soo is de Compagnie of om recht te seggen / soo zijn de Bewinthebbers van dien aert / en dat blijckt daer in / datse deurgaens altijd veel ghehouwen hebben vande rooverije / en van alle die haer daer inne ghetrouwelijck dienden / en datse het stuck vande Negotie hebben laten drijven / daerse volgens haer Ampt / en d'intentie van haer Meesters / de Participanten / voornamentlijck nochtans op hadden te letten. Ja 'tis immers waerachtigh datse veel Jaren lang / haer by de Rooverije ghelijck de Wolven doen / onderhouden heeft: wat dunckt u dan Sr. van Beeck, heb ick gelijck of ongelijck? en dat is mijn Derde reden.

Ick

Jck vraghe u.l. Sr. van Beeck, of dat geen wanschapen mensch is/die gheen beenen heeft? noch oock noyt en heeft gehad? ghy moet bekennen ja: Nu soo is de Compagnie van West-Indien soodanigh mensch gelijck: want noyt en heeft deselve geen Beenen ghehad daerse op staen/ of mede konde gaen/dat is/ sy en heeft van eersten aen doen men haer oprechtede/ geen fondament ghehad/ of seeckerheydt van winst/ daer by datse konde blyven staen: en wanneermen meende datse twee fraye Beenen had gekregen/te weten Brasil en Angola, soo heeftmen bevonden/als men die recht ging bekijcken/ dattet maer twee Stelten waren/ daerse haer niet mede konde behelpen / en diese daerom wederom heeft wech gesmeten. Ende nu leyt sy immers onder de voet sonder datse kan noch gaen noch staen/en moet van andere onderhouden en gevoet werden. En Sr. van Beeck dat is mijn Vierde reden.

Jck vraghe u.l. noch eens Sr. van Beeck, of dat niet een Monstreus mensch of een wanschapen is/dat in plaets van Menschelijcke Armen/Leeus Pooten heeft? en in plaets van Menschelijcke handen Leeus Clauwen? ick wed datje sult ja seggen. Nu soo is de West-Indische Compagnie even soodanich/ in't regard dat veel van haer Dienaers buyten's Lands/dat immers haer armen en handen zijn/haer als verslindende Leeuwen tegen haer Vrienden/ Onderdanen en Nabueren hebben ghedragen/ sonder dat sy aen deselve sulcks hebben ghestraft/ en wilje daer van wat meer bescheyts weten/ verneemt eens hoe't haer Directeur Kief in Nieu-Neerland gemaeckt heeft/ daer hy over de vijfthien hondert arme Africanen doen vermoorden heeft: onderstaet eens hoe zy't ghemaeckt hebben in Brasil; daerse met coelen bloede/ ja met rijpe deliberatie van Rade menichte vande Portugesen hebben doen massacreren / doch daer van sal ick terstont breder spreken/ als ick bewijsen sal dat zy't Bewinthebbers selfs verbruyt hebben; Jck gae oock met voordacht hier voorby/ alle het bloedt datter door haer of in haren dienst ghestort is/ of al de duysenden van Menschen die door haer ghelijck als van Leeuwen verscheurt zijn; haer heel Brasil niet half so veel waert zijnde/sulcx datmen 'tselve met recht een Moortkuyl of een Kuyl der Leeuwen mach noemen. Ende dat is mijn Vijfde reden Sr. van Beeck.

Jck vraegh V. L. noch eens/ of dat niet een Monster van een Mensch is/ die geen Menschen maer een Serpente Tong heeft? Fenijn spouwt? ick seg ja: en soodanich zijn de meeste part van u Comfraters: besiet hoe sy van eersten aen tot nu toe gheblameert en ghelastert hebben haer aldergetrouste Dienaers en Patroonen/ als onder anderen de Heer Waerdenburch, die nochtans voor haer Fernambock met al zijn Forten heeft ingenomen/ en 'tselve soodanich gefortificeert dat sonder dat/ sy over lang dat al wederom quijt soude zijn geweest; sijn Excelentie Gaef Maurits die voorts het Nederlants Brasil niet alleen onder haer gehoorsaemheyt heeft gebracht/ maer het selve oock tegen het extraor-

traordinaris groot gewelt des Vyants / soo te Water als te Lande / en dat met seer kleyne middelen / soo heerlijck gedefendeert / en daer en boven soo wel van 's Vyants troupen gesuyvert / en voorts op alles soo goede ordre ghestelt heeft / alsmen van yemant soude moghen wenschen : die daer en boven voor haer Angola, Sint Thome en de Maranian oock heeft doen bemachtigen / en dien volgens / die haer Compagnie de aldergrooste dienst gedaen heeft / diemen kan bedencken : insgelijcx de Heeren Admiralen Pieter Heyn en Lichthart, van welcke d'eerste u Staet / als die d'eerste mael vervallen was / weder opgerecht heeft / en d'ander / als die inde grootste noot was / daer uyt gheret heeft / behalven veel andere groote diensten die sy u gedaen hebben / veel andere sal ick overslaen om u Sr. van Beeck daer me niet op te houden : en sal alleen noch dit seggen : ghy en alle vromen weten wel / wat trouwe Patriotten van't Vaderlandt en groote Lief-hebbers van de Compagnie onse Heeren Burghemeesters Andries en Cornelis Bicker zijn / ghelijckoock de Heer Burghemeester Geelvinck, ende met wat groote sorghe en moeyte deselve het beste van dien altijd hebben betracht ; gelijckse noch doen / en datse tot recompense voor alle 'tselve hebben moeten lijden en hooren / datmen haer als contramineurs en Vyanden vande West-indische Compagnie op Schuyten en Wagens heeft geblameert ; en uytgekreten datse waerdig waren datmen haer alle affronten dede : wie sagh oyt fenijniger Tongh ? en dat is mijn Seste reden Sr. van Beeck, waerom dat ick u Compagnie by sodanigh wanschapen of Monster heb geleken : en so u.l. daer toe lustig en begeerigh zijt / ick sal u.l. noch meer redenen bybrenghen. En had icker te vooren wat op ghestudeert ick soud u.l. noch wel anders aengewesen hebben.

Sr. van Beeck. Wech wech met die praet 'tsluyt niet met alle / en souje 'tander niet beter bewijsen als dit / soo ist de pijne niet eens waert / om mijn tijt daer aen te hangen / ick ga / adieu.

Sr. Onkelboer. Wel wilje nu soo deur / ick sou nu eerst gaen beginnen / of hoe na vreesje dat ick u Confraters te seer op haer Seer sou treen ?

Sr. van Beeck. Ick wilder niet eens meer na hooren / en hoort ghy zijt een groote leugenaer en Kakelaer / en wil u niet hooren.

Sr. Onkelboer. Ghy meught het schijten en laten / wat heb ick oock met u te doen ? siet daer brust hy heen heel verstoort op my / om dat ick hem de waerheyt geseyt heb.

Sr. Francisco. Maer Sr. Onkelboer de waerheyt wil niet altijt geseyt zijn ghy kent immers het out spreeckwoort wel ? Veritas odium parit : maer eben wel / ick had gaerne u woort gehoort / en bidde u doet my de vrientschap / en komt my eens besoecken in mijn Logement / en laet ons onder malcanderen daer van eens praten / ick bender belust na / ick sal u een lustige Romer Rijnsche vocht op u Hant setten / en 'tsal onder ons blijven.

Wel

Sr. Onkelboer. Wel ick ben te vreen: wanneer vind ick u.l. na de middagh t'Huys?

Sr. Francisco. Ten drie uyren.

Sr. Onkelboer. Fiat ick sal komen. En Adieu: ick ga na de Beurs.

Sr. Francisco. 't Is wel/ick sal u wachten.

E Y N D E.

[illegible], [illegible] 34 97-18

3000,00

[illegible], 263

[illegible], 1351

J. C. [illegible] 168

